

Poliisin OC-sumuttimen käyttö vuosina 2016 ja 2017

Erno Sivula

3/2018

Tiivistelmä

Tekijä Erno Sivula	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi Poliisin OC-sumuttimen käyttö vuosina 2016 ja 2017	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Esko Kiviluoma ja Timo Korander	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytetyössä on pyritty selvittämään, missä, milloin ja millaisia kohdehenkilöitä vastaan poliisit käyttävät OC -sumutinta. Tutkimuksessa on selvitetty myös tietoja sumutinta käyttäneestä poliisista, kuten milloin hän on edellisen kerran saanut ohjattua voimankäytön koulutusta, mikä on hänen virkaikänsä ja virkanimikkeensä.</p> <p>Tutkimus on kvantitatiivinen ja tutkimuksen aineistona on käytetty poliisin voimankäyttöselvityksiä vuosilta 2016 ja 2017. Suomessa poliisi otti käyttöön voimankäyttöselvityksen vuonna 2016, mikä mahdollistaa voimankäyttötilanteiden tarkemman tutkimisen ja analysoinnin. Opinnäytetyössä on teoriapohjaksi avattu voimankäytön ja hätävarjelun lainsäädäntöä sekä kerrottu voimankäyttöselvityksen eri vaiheet.</p> <p>Opinnäytetyössä on myös vertailtu Suomen poliisin sumuttimen käyttötilanteita Tanskan poliisin vastaaviin. Tähän vertailuun on käytetty Tanskalaista vuonna 2015 julkaistua tutkimusta paikallisen poliisin sumuttimen käytöstä. Opinnäytetyön mukaan Suomen ja Tanskan poliisien sumuttimen käyttötilanteet ovat hyvin samankaltaisia. Esimerkiksi molemmissa maissa sumuttimen käyttö tapahtuu todennäköisimmin yöaikaan kadulla kohdehenkilön vastarinnan murtamiseksi.</p> <p>Poliisien tulisi lain mukaan saada ohjattua voimankäytön koulutusta vähintään kahdesti vuodessa. Tulosten mukaan OC -sumutinta käyttäneet poliisimiehet ovat useimmiten saaneet ohjattua voimankäytön koulutusta alle vuosi ennen käyttötilannetta, mutta tulosten mukaan sumuttimen käyttäjissä oli myös sellaisia poliiseja, joiden edellisestä koulutuskerrasta oli useita vuosia aikaa. OC -sumutinta käyttäneet poliisit ovat tulosten mukaan useimmiten ns. tavallisia poliiseja eli vanhempia konstaapeleita.</p>		
Sivumäärä 46	Tarkastuskuukausi ja vuosi Maaliskuu 2018	Opinnäytetyökoodi (OPS) AMK2015ONT
Avainsanat voimankäyttö, OC-sumutin, kvantitatiivinen tutkimus, poliisi, opinnäyte		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSMENETELMÄ	3
3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	5
3.1 Tutkimukset kotimaassa ja ulkomailla	5
3.2 Tanskalainen tutkimus poliisin sumuttimen käytöstä	6
4 LAINSÄÄDÄNTÖ	10
4.1 Voimankäyttö	10
4.2 Voimankäytön koulutus ja seuranta	12
4.3 Hätävarjelu	13
5 OC-SUMUTIN JA SEN KÄYTTÖPERIAATE.....	14
6 POLIISIN VOIMANKÄYTÖN SEURANTA.....	15
6.1 Voimankäyttöselvitys –kyselyn suunnittelu ja testaus	16
6.2 Voimankäyttöselvityslomakkeen käsittelyketju.....	16
6.3 Voimankäyttöselvityslomakkeen rakenne.....	17
6.4 Voimankäyttöselvityksen julkisuus.....	22
6.5 Voimankäyttöselvitystilastot	23
7 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	34
7.1 OC-sumuttimen käytön alueelliset erot	34
7.2 Millaisilla tehtävillä OC-sumutinta käytetään.....	36
7.3 Milloin ja missä OC-sumutinta käytetään	36
7.4 Kohdehenkilöt ja heidän käyttäytymisensä voimankäyttötilanteissa	37
7.5 Millaiset poliisit käyttävät OC-sumutinta	39
7.6 Oc-sumuttimen käytön tehokkuus.....	41
7.7 Yhteenveto Suomen poliisin OC-sumuttimen käytöstä	41
7.8 Suomen ja Tanskan poliisien erot	42
7.9 Tutkimuksen luotettavuus	43
LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Poliisin perustehtävänä on poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n mukaisesti oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Samaisen poliisilain 2 luvun 17 §:ssä on lueteltu ne tapaukset, joissa poliisilla on virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tarpeellisia ja puolustettavia voimakeinoja. Tulen myöhemmin tässä opinnäytetyössäni tarkastelemaan poliisin voimankäyttöön liittyvää lainsäädäntöä hieman tarkemmin.

Opinnäytetyöni aihe on Suomen poliisin OC -sumuttimen käyttötilanteet vuosina 2016 ja 2017. Pyrin työssäni selvittämään, millaisissa tilanteissa poliisi yleisimmin käyttää OC -sumutinta ja mikä näihin käyttötilanteisiin johtaa. Muita mielenkiintoisia kysymyksiä ovat myös, millaisia kohdehenkilöitä vastaan poliisi OC -sumutinta käyttää, mihin aikaan ja missä käyttö tapahtuu. Opinnäytetyöni aineistona käytän poliisin voimankäyttöselvityksistä tulleita tilastoja vuosilta 2016 ja 2017. Aion käsitellä noiden tilastojen vastauksia yhtenä otoksena, enkä aio vertailla näiden vuosien välillä olevia mahdollisia eroja. Koska voimankäyttöselvitys on ollut käytössä vasta vuodesta 2016, voivat ensimmäisen vuoden tulokset erota vuoden 2017 tuloksista jo siksi, että uutta järjestelmää on poliisien keskuudessa opittu paremmin käyttämään toisena käyttövuotena.

Poliisiammattikorkeakoululla käynnistettiin voimankäyttöselvityshanke syksyllä 2015. Hankkeen perustana oli Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015), jonka mukaan poliisihallitus seuraa poliisin voimakeinojen käyttöä ja ohjaa sekä kehittää niiden koulutusta. Voimankäyttöselvityshankkeen tuloksena syntyi järjestelmä, jonka avulla kerätään tietoa voimankäyttötilanteista. Kyseinen järjestelmä otettiin valtakunnallisesti käyttöön 1.1.2016. Itse voimankäyttöselvitys on Webropol-pohjainen lomakekysely, johon poliisimiehet valtakunnallisesti raportoivat voimankäyttövälineen käyttöön liittyneet tapahtumat ja seuraukset. (Rikander 2016, 1 ja 13.)

Vastaavia tutkimuksia sumuttimen käytöstä ei Suomessa aiemmin ole tehty ja tämä vuoden 2016 alusta asti käytössä ollut voimankäyttöselvitys mahdollistaakin nyt tarkempien tilastollisten tutkimusten tekemisen poliisin voimankäyttöön liittyen. Tanskassa on tehty paikallisen poliisin sumuttimen käytöstä tutkimus, joka julkaistiin vuonna 2015. Siinä kartoitetaan Tanskan poliisin sumuttimen käyttöä vuodesta 2008 lähtien. Aionkin tässä opinnäytetyössäni vertailla Suomen poliisin sumuttimen käytöstä syntyneitä tilastoja Tanskan poliisin vastaaviin.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tarkoitukseni on tässä opinnäytetyössäni selvittää poliisin vuosina 2016 ja 2017 tehtyjen voimankäyttöselvitysten pohjalta poliisin OC-sumuttimen käyttötilanteita. Voimankäyttöselvitys tehdään Webropol -pohjaiseen kyselyyn ja aion käyttää tuon kyselyn tuloksia tässä opinnäytetyössäni. Minulla on käytössäni valmis aineisto, eli minun ei tarvitse itse kerätä aineistoa, enkä ole vaikuttanut millään tavalla aineiston keräämiseen. Olen hakenut ja saanut Poliisihallitukselta tutkimusluvan, jonka perusteella voin tässä opinnäytetyössäni käyttää tuon voimankäyttöselvityksen tuloksia.

Tutkimustoiminta voidaan jakaa teoreettiseen tutkimukseen ja empiiriseen tutkimukseen. Teoreettisessa tutkimuksessa käytetään valmiina olevaa tietomateriaalia, kun taas empiirissä eli havainnoivassa tutkimuksessa kerätyn aineiston pohjalta pyritään vastaamaan tutkimusongelmiin tai – kysymyksiin. Empiirinen tutkimus jakaantuu vielä kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkimuskohdetta ja se rajoittuu yleensä pieneen määrään tapauksia. Se vastaa kysymyksiin miksi, miten ja millainen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteet valitaan yleensä harkitusti ja tutkimuskohteet pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat tyypillisesti henkilö- tai ryhmähaastattelut, osallistuva havainnointi, eläytymismenetelmä ja valmiit aineistot ja dokumentit. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa taas pyritään selvittämään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin mikä, missä, paljonko ja kuinka usein. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kerätään usein erillisillä lomakkeilla, joissa on valmiita vastausvaihtoehtoja. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa otoksen on oltava riittävän suuri, sillä tutkimuksen tuloksia pyritään mahdollisuuksien mukaan yleistämään tutkittua havaintojoukkoa suurempaan joukkioon. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat tyypillisesti erilaiset lomakekyselyt, internetkyselyt, strukturoidut haastattelut, systemaattinen havainnointi ja kokeelliset tutkimukset. (Heikkilä 2014, 12–15.)

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni Suomen poliisin OC -sumuttimen käyttötilanteita ja tutkimusotteekseni valikoituu kvantitatiivinen tutkimus, koska käytän tutkimukseni aineistona

valmiiksi kerätyn voimankäyttöselvityskyselyn tilastoja. Tilastojen avulla pyrin selvittämään mm. kuka, missä ja milloin käyttää OC-sumutinta ja pyrin mahdollisuuksien mukaan yleistämään nämä tulokset. Kyseessä on siis kuvaileva eli deskriptiivinen tutkimus, joka vastaa kysymyksiin mikä, kuka, millainen missä ja milloin (Heikkilä 2014, 13 ja 14).

Aion opinnäytetyössäni käyttää vuosina 2016 ja 2017 tehtyjä voimankäyttöselvityskyselyn kaikkia vastauksia, joissa on kerrottu, että vastaaja, eli poliisi, on käyttänyt OC-sumutinta. Kyseessä on siis kokonaistutkimus, koska tutkin koko tutkimuksen perusjoukon, (Valli 2015, 22) eli kaikki sellaiset vastaukset, joissa on mainittu OC-sumuttimen käyttö. Käsitteiden vastauksia tilastoissa yhtenä kokonaisuutena, enkä aio vertailla näiden kahden vuoden aikana tehtyjen voimankäyttöselvitysten mahdollisia eroavaisuuksia. Koska vuosi 2016 oli ensimmäinen vuosi, jolloin voimankäyttöselvityslomake oli käytössä, saattaa vuosien välillä olla eroja, jotka johtuvat vain siitä, ettei uutta järjestelmää ole osattu heti ottaa käyttöön.

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

3.1 Tutkimukset kotimaassa ja ulkomailla

Poliisin OC-sumuttimen käyttöä ei ole erikseen Suomessa tutkittu vielä lainkaan. Tämä johtuu osaksi siitä, ettei käytössä ole ollut kunnollisia ja luotettavia tilastoja sumuttimen käytöstä ennen vuotta 2016. Tuolloin Suomen poliisi otti käyttöönsä voimankäyttöselvityslomakkeen, joka tulee täyttää aina, kun poliisi käyttää voimakeinoja esimerkiksi OC-sumutinta (Rikander 2016, 2). Tämä voimankäyttöselvitys avaa uusia mahdollisuuksia entistä parempiin ja tarkempiin tutkimuksiin poliisin voimankäytöstä.

Poliisin toimivaltaa yleensä ja voimankäyttöä on sen sijaan tutkittu melko runsaasti. Erinomainen esimerkki tästä on Markus Tereniuksen vuonna 2013 julkaistu väitöskirja ”Poliisin voimankäyttö – Rikosoikeudellinen tutkimus voimankäytön rajoista”. Myös Klaus Helminen, Matti Kuusimäen ja Satu Rantaeskolan vuonna 2012 julkaisema ”Poliisilaki” paneutuu mm. poliisin tehtäviin, toimivaltaan ja myös voimankäyttöön. Tämä teos julkaistiin uuden poliisilain vuoksi, joka tuli voimaan vuonna 2014. Hieman vanhempi Tapani Hackin Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan tutkielma ”Poliisin voimakeinojen käytön rajat” on julkaistu vuonna 2007. Tuossa tutkielmassa Hack pohtii voimankäyttötilanteiden säännöksiä ja taustatekijöitä. Tutkielmassaan Hack avaa hieman tuon aikaista voimankäytön koulutusta ja kertoo poliisin käytössä olleista voimankäyttövälineistä ja niiden historiasta.

Niin Suomessa kuin myös ulkomailla, poliisin voimankäytön tutkimukset keskittyvät hyvin paljon ampuma-aseiden käyttöön. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on julkaistu ja tutkittu poliisin voimankäyttöä kenties kaikkein eniten (Rikander 2016, 6.) Koska Yhdysvaltain poliisitoiminta mielestäni poikkeaa Suomen vastaavasta, en aio tässä opinnäytetyössäni sen tarkemmin paneutua yhdysvaltalaisiin tutkimuksiin. Sen sijaan mielenkiintoinen ja myös jonkinlaista vertailupohjaa antava tanskalainen Lisbet Garly Andersenin ja Peter Vedel Kessingin vuonna 2015 julkaistu tutkimus ”Brug af peberspray i Dansk politi” käsittelee sumuttimen käyttöä Tanskan poliisissa vuodesta 2008 lähtien. Käsittelem tätä tutkimusta seuraavaksi hieman tarkemmin. Kyseinen tutkimus on julkaistu tanskan kielellä, joten julkaisusta on poimittu mm. selkeitä lukuja ja kääntämisessä on käytetty internetin sanakirjoja.

3.2 Tanskalainen tutkimus poliisin sumuttimen käytöstä

Tanskan poliisi otti kaasusumuttimen voimankäyttövälineekseen vuonna 2008. Sumuttimella pyrittiin tuomaan yksi väkivallaton väline poliisin käyttöön ja vähentämään esimerkiksi patukan käyttöä. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 12.)

Myös Tanskan poliisissa on käytössä järjestelmä, johon poliisin tulee laatia raportti kaikista kaasunkäyttötilanteista. Tässä tanskalaisessa tutkimuksessa on vuosien 2008–2014 välisen ajan kaikkien sumuttimen käyttötilanteiden tilastojen lisäksi satunnaisesti valittu tarkempaan tarkasteluun 161 raporttia, joissa on kerrottu poliisin käyttäneen sumutinta. Tutkimuksessa on lisäksi haastateltu poliiseja ja muita valtion virkamiehiä, sekä tavallisia ihmisiä, jotka ovat olleet kaasusumuttimen käytön kohteena. Tanskassa sumuttimen käyttöä on tilastoitu vuodesta 2008 lähtien. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 14 ja 43.)

Tanskan lainsäädännön mukaan poliisi voi käyttää voimakeinoja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, sen tarkistamiseksi, onko kohdehenkilöllä hallussaan ase, rikollisen toiminnan lopettamiseksi tai esitutkintaan saattamiseksi, muiden viranomaisten avustamiseksi, valvonta- ja hälytystehtävien suorittamiseksi ja sen varmistamiseksi, onko lapsi, humalainen, sairas tai avuton henkilö vaarassa. Poliisi voi jonkun näistä ehdoista täytyessä käyttää voimakeinoja, mutta voimakeinojen tulee täyttää lisäksi neljä vaatimusta. Voimakeinojen tulee olla välttämättömiä tilanteen ratkaisemiseksi, niiden tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia, voimakeinojen tulee olla lievimpiä mahdollisia ja viimeiseksi voimakeinojen käytössä on otettava huomioon sivulliset ja se, että heille aiheutuu voimankäytöstä mahdollisimman vähän haittaa. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 18 ja 19.) Nämä lainkohdat ovat melko samanlaisia verrattuna Suomen vastaaviin pykäliin, joita tulen käsittelemään myöhemmin.

Kaasua käyttäessään poliisin on otettava huomioon mahdolliset sivulliset ja ympäristö, jossa kaasua käytetään. Poliisin tulisi välttää kaasun käyttämistä sisätiloissa ja sellaisissa tiloissa, joista ihmisten on vaikea päästä pois. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 24.)

Vuosina 2008–2014 Tanskan poliisi on kirjannut yhteensä 9215 sumuttimen käyttökertaa. Vuonna 2008 käyttökertoja on kirjattu 1457 ja eniten kirjauksia on vuodelta 2011, jolloin

niitä tehtiin 1654. Vuonna 2014 kirjauksia on kaikkein vähiten eli 810. Tutkimuksessa esitetyn viimeisimmän tilaston mukaan vuonna 2012 Tanskan poliisi käytti sumutetta eniten aktiivisen vastarinnan murtamiseksi (67 %), toiseksi eniten henkeen tai terveyteen kohdistuneen hyökkäyksen estämiseksi (49 %), kolmanneksi passiivisen vastarinnan murtamiseksi (9 %) ja viimeiseksi julkisiin laitoksiin tai omaisuuteen kohdistuvien hyökkäysten estämiseksi (1 %). Tanskan poliisin sumuttimen käytön kohteeksi joutunut henkilö oli vuonna 2012 humalassa 57 %:ssa tapauksista ja huumeiden vaikutuksen alaisena 21 %:ssa tapauksista. Lisäksi Tanskan poliisi käytti samana vuonna henkisesti sairaita ihmisiä kohtaan sumutetta 15 %:ssa tapauksista. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 43–44 ja 50–51.)

Tanskalaisessa tutkimuksessa tarkasteluun otetuista 161:stä sumuttimen käyttötilanteesta vuonna 2012, 70 % tapauksista kohdehenkilö oli väkivaltainen. 15 %:ssa tapauksista raportissa oli maininta fyysisestä hyökkäyksestä. Lisäksi noin 30 %:ssa tapauksista sumutinta oli käytetty kohdehenkilön uhkaavan käytöksen vuoksi. Vain 7 %:ssa tapauksista henkilön uhkaukset olivat pelkästään sanallisia. Joissain tapauksissa sumutetta oli käytetty, koska poliisit olivat pelänneet, että kohdehenkilö aikoo ottaa jonkin aseensa esille tai on pääsemässä jonkin aseensa luokse. Näistä 161 raportista viidessä (5) oli merkitty, että sumutetta käytettiin estämään henkilöä vahingoittamaan itseään. Sumuttimen käytön jälkeen poliisi on ottanut kohdehenkilön kiinni 73 %:ssa tapauksissa. Näiden mainittujen syiden lisäksi raportteihin on merkitty useita muita syitä sumutteen käytölle. Muita syitä ovat esimerkiksi, kun kohdehenkilö yrittää päästä irti poliisin otteesta, henkilö yrittää estää toisen henkilön kiinniottoa tai henkilö on aluksi kieltäytynyt antamasta henkilötietojaan, minkä vuoksi hänet otetaan kiinni ja hän on sitten alkanut aktiivisesti vastustamaan kiinniottoa. Lisäksi poliisi oli käyttänyt näistä 161 tapauksesta 11 tapauksessa sumutetta passiivisen vastarinnan murtamiseksi, jotta kiireellinen poliisin tehtävä saatiin suoritettua. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 44–46 ja 49.)

Tanskan poliisi käytti vuonna 2012 sumutinta kaikkein eniten kadulla (59 %). Toiseksi eniten sumutinta käytettiin asunnoissa tai niiden välittömässä läheisyydessä (19 %), kolmanneksi eniten muilla julkisilla paikoilla (17 %) ja neljänneksi eniten ravintoloissa tai niiden välittömässä läheisyydessä (5 %). Tutkimukseen otetuista 161 tapauksesta 30 %:ssa sumutinta käytettiin sisätiloissa ja näistä 14 %:ssa sumutinta käytettiin lukituissa tai suljetuissa tiloissa. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 52.)

Tanskan poliisi käytti vuonna 2012 sumutinta useimmiten yöaikaan klo 23–07 välisenä aikana (53 %), toiseksi eniten sumutinta käytettiin iltapäivällä ja illalla klo 15–23 välisenä aikana (34 %) ja vähiten aamulla ja päivällä klo 7–15 välisenä aikana (13 %). (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 54). Tanskan poliisin tilastoista ei suoraan näe, kuinka monessa käyttötilanteessa poliisi on varoittanut sumutteen käytöstä. Tutkimuksessa on kuitenkin laskettu manuaalisesti noiden 161 tapauksen raporteista, että poliisi on niistä 76 %:ssa varoittanut sumuttimen käytöstä. Tutkimuksessa todetaan, ettei varoittaminen aina ole mahdollista tai järkevää. Esimerkiksi nopeasti eskaloituneessa tilanteessa, joka saattaa olla jo hätävarjelutilanne, ei välttämättä ehdi varoittaa sumun käytöstä. Kaikissa tilanteissa poliisi ei edes halua varoittaa kohdehenkilöä, jotta tämä ei ehdi valmistautua ja suojautua sumun käytöltä. Varoittamisen kerrotaan kuitenkin olevan tehokas keino, etenkin sellaisille henkilöille, joilla on aiempaa kokemusta sumutteen käytöstä. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 56.)

Myöskään ensiavun antamista sumuttimen käytön jälkeen ei Tanskan poliisissa suoraan tilastoida. Tutkimuksessa on laskettu näistä 2012 vuoden 161 raportista, että poliisi on antanut sumuttimen käytön kohdehenkilölle ensiapua 75 %:ssa tapauksista. Ensiapua annetaan useimmiten heti paikan päällä tai poliisiasemalla. Yleisimpiä syitä ensiavun antamatta jättämiselle on, ettei kohdehenkilö ole halunnut ensiapua poliisilta, vaan hän on poistunut paikalta. Mikäli sumutinta on käytetty suurempaan ihmisjoukkoon, ei poliisi välttämättä edes huomaa kaikkia altistuneita. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 57.)

Yhteenvetona voitaneen todeta, että Tanskan poliisi käyttää yleisimmin sumutinta tilanteissa, joissa he kohtaavat aktiivista vastarintaa tai kokevat itsensä uhatuiksi. Käyttötilanteet sijoittuvat useimmiten ulkotiloihin ja usein kyseessä on kohdehenkilön kiinniotto. Sumutinta käytetään kaikkein eniten yöaikaan klo 23–07 välisenä aikana ja kohdehenkilö on useimmiten joko humalassa tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena. Tanskan poliisi antaa myös lähes aina ensiapua sumuttimen käytön kohdehenkilölle. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 57 ja 58.)

Kun sumutin otettiin Tanskassa käyttöön vuonna 2008, se ei ole vähentänyt esimerkiksi ampuma-aseiden tai patukan käyttöä voimankäyttötilanteissa. Tilastojen mukaan sumuttimen käyttö on vain tullut lisänä voimankäyttötilanteisiin, eikä se ole korvannut toisia välineitä. Tilastoissa ei kuitenkaan ole lainkaan fyysistä voimankäyttöä, joten ei voida sanoa, onko

sumutin vähentänyt merkittävästi esimerkiksi juuri tätä osa-aluetta. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 60 ja 61.)

4 LAINSÄÄDÄNTÖ

4.1 Voimankäyttö

Voimankäytöllä tarkoitetaan sitä, kun poliisi tai muu turvallisuutta ylläpitävä virkamies käyttää virkatehtävää suorittaessaan vastarinnan murtamiseksi tai muuten virkatehtävän suorittamiseksi ruumiinvoimia tai voimankäyttövälineitä. Näihin välineisiin kuuluu myös ääritilanteissa ampuma-aseet. (Helminen ym. 2012, 768.) Poliisilla on oikeus käyttää voimakeinoja työssään edellä mainituissa tapauksissa jopa siten, että voimakeinojen käyttö voisi täyttää jonkin pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön. Mikäli voimakeinojen käytön kohdehenkilö vammautuisi poliisin voimankäytön seurauksena, ei asiaa lähtökohtaisesti lähdetä tutkimaan pahoinpitelynä. Poliisimies on tällaisessa tapauksessa rangaistusvastuusta vapaa, mikäli hän ei ole ylittänyt voimankäytön rajoja. Voimankäyttö on siis eräänlainen oikeuttamisperuste. (Tapani ja Tolvanen 2013, 293 ja 294.)

Vuonna 2011 voimaan tullessa poliisilaissa (872/2011) ja sen 2. luvun 17 §:ssä on selvitetty poliisin voimankäytön rajat. Tuohon pykälään on listattu sellaiset tapahtumat, joissa kaikilla poliiseilla on virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tarpeellisia ja puolustettavia voimakeinoja. Poliisit voivat tämän pykälän mukaisesti käyttää puolustettavia ja tarpeellisia voimakeinoja virkatehtävää suorittaessaan vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi. Poliisin tulee kuitenkin ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä tehtävänsä päämäärään ja mikäli nämä eivät tehoa, tulevat tarvittaessa kyseeseen voimakeinot. (Helminen ym. 2012, 778 ja 780.)

Jokaisen voimakeinon käytön puolustettavuutta tulee arvioida poliisilain 2. luvun 17 §:n mukaisesti. Tuossa arvioinnissa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat (Tapani ja Tolvanen 2013, 295). Voimakeinojen käytön puolustettavuutta arvioitaessa tulee aina ottaa huomioon myös poliisilain 1. luvun 3 §:n suhteellisuusperiaate, 4 §:n vähimmän haitan periaate ja 5 §:n tarkoitussidonnaisuuden periaate. Suhteel-

lisuusperiaatteen mukaisesti voimakeinot on suhteutettava tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuden, kiireellisyyteen ja tavoiteltavaan päämäärään. Lisäksi on otettava huomioon voimakeinojen kohteena olevan henkilön käyttäytyminen, ikä, terveys ja muut vastaavat seikat. Vähemmän haitan periaatteen mukaisesti poliisin voimankäytön on oltava sellaista, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän vahinkoa ja haittaa niin kohdehenkilölle, kuin mahdollisesti ympäristöllekin. Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaisesti poliisin voimankäyttö on perustuttava johonkin käsillä olevaan virkatehtävään. Näiden pykälien mukaisesti poliisit voivat valita sellaisen sopivan voimakeinon, mikä kyseisen tilanteen kokonaisarviossa on kaikkein tehokkain.

Samaisen poliisilain 2. luvun 18 § taas antaa raamit voimakeinojen käyttöön varautumiseen ja niiden käytöstä varoittamiseen. Tuon pykälän mukaisesti poliisien tulee varautua voimakeinojen käyttöön sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla, mikäli heillä on virkatehtävää suorittaessaan syytä epäillä, että he kohtaavat virkatehtävällään vastarintaa tai rikoslain 4. luvun hätävarjelua koskevan 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys. (Tapani ja Tolvanen 2013, 296.)

Poliisilain 2. luvun 18 § 2. momentissa sanotaan: ”Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.” Käytännössä varoittaminen useimmiten tarkoittaa sanallista varoittamista. Varoittaminen voi toki olla myös välineen esille ottamista, mikä varmasti ainakin tehostaa ja selventää tätä varoitusta. Joissain tapauksissa voidaan suoraan varoittaa tietyn voimankäyttövälineen esimerkiksi teleskooppipatukan käytöstä. Toisaalta esimerkiksi nimenomaan yllätykseen perustuva OC -sumuttimen käytöstä varoittamisen sijaan yleisesti voimakeinojen käytöstä varoittaminen voisi olla järkevämpää, jotta kohdehenkilö ei pysty suojaamaan kasvojaan mahdollisessa OC -sumuttimen käyttötilanteessa. (Terenius 2013, 519.)

Poliisit saavat käyttää vain Poliisihallituksen hyväksymiä voimankäyttövälineitä, joiden käyttöön käyttäjä on saanut koulutuksen (Terenius 2013, 295). Valtioneuvoston asetus poliiseista (1080/2013) 10 § 2. momentin mukaan poliisin voimankäyttövälineitä ovat:

- henkilökohtaisena virka-aseena käytettävät lippaallisella tai itselataavalla kertatulella toimivat pistoolit ja revolverit niihin soveltuvine patruunoineen;

- poliisitoimintaa tukevina ampuma-aseina haulikko, konepistooli, kivääri ja muu ampuma-ase sekä kaasun tai muun lamaannuttavan aineen levittämiseen tarkoitettu ampuma-ase niihin soveltuvine patruunoineen;
- muut ominaisuuksiltaan ja asianmukaisesti käytettyinä vaikutuksiltaan ampuma-asetta lievemmat voimankäyttövälineet.

Poliisin voimankäyttövälineitä ei varsinaisesti ole jaoteltu lievimmästä välineestä vaarallimpaan välineeseen. Voidaan kuitenkin ajatella, että ampuma-aseen käyttö on kaikkein ankarin voimankäytön muoto ja se voidaan pitää muiden voimankäyttövälineiden ja –keinojen yläpuolella. Muut voimankäyttövälineet ovat ikään kuin tasavertaisia ja poliisin tulee yksittäisessä voimankäyttötilanteessa valita tilanteeseen sopiva ja tarkoituksenmukaisin voimankäyttöväline. Voimankäyttövälineen on oltava kohteen käytöksen ja ennakkotietojen mukaisesti oikeassa suhteessa. (Terenius 2013, 518.)

4.2 Voimankäytön koulutus ja seuranta

Vuonna 2015 annetussa sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) säädetään tarkemmin edellä mainitussa poliisilaissa tarkoitetuista voimankäyttökoulutuksesta voimankäytön harjoittelusta ja seurannasta, oikeudesta kantaa ja käyttää voimakeinoja ja voimakeinojen käytön valvonnasta. Tässä sisäministeriön asetuksessa säädetään myös monista muista tarkemmista säädöksistä, mutta keskityn työssäni voimankäytön harjoitteluun ja seurantaan.

Tämän sisäministeriön asetuksen 1. luvun 3 § tarkentaa voimankäyttökoulutusta sekä sen harjoittelua ja seurantaan. 3 §:n mukaisesti poliisimiehen ja muun poliisihallinnon palveluksessa olevan virkamiehen on tunnettava kantamiensa voimankäyttövälineiden vaikutukset ja hänen tulee osata käyttää niitä. Poliisiammattikorkeakoululla on vastuu perus- ja kouluttajakoulutuksesta, kun taas poliisiyksiköt vastaavat ylläpitokoulutuksesta ja harjoittelusta itsenäisesti. Poliisiyksiköiden järjestämää ylläpitokoulutusta ja harjoittelua on sisäministeriön asetuksen 3 §:n mukaisesti järjestettävä poliisimiehille vähintään kaksi kertaa vuodessa. Ylläpitokoulutus ja harjoittelu tulee kattaa eri ampuma-asetyyppien ja muiden voimankäyttövälineiden harjoittelua sekä fyysisen voimankäytön harjoittelua. Lisäksi poliisiyksiköiltä tulee löytyä rekisteri tästä koulutuksesta ja harjoittelusta.

Samaisen sisäministeriön asetuksen 1. luvun 4 §:ssä kerrotaan, että poliisimiehet ja muut poliisihallinnon palveluksessa olevat virkamiehet saavat kantaa ja käyttää voimankäyttövälineitä vain, jos hän on saanut koulutuksen kyseisen voimankäyttövälineen käyttöön ja hän on osallistunut 3 §:n mukaiseen ylläpitokoulutukseen.

Tämän sisäministeriön asetuksen 6 § paneutuu voimakeinojen käytön valvontaan. 6 §:n mukaisesti poliisihallitus seuraa poliisin voimakeinojen käyttöä ja ohjaa sekä kehittää niiden koulutusta. Poliisien tulee myös tehdä selvitys voimankäyttövälineiden käytöstä esimiehelle Poliisihallituksen erikseen antaman määräyksen mukaisesti. Tässä opinnäytetyössäni tarkastelen juuri tilastoja, jotka ovat tulleet OC -sumuttimien käytöstä tehtyjen voimankäyttöselvitysten pohjalta.

4.3 Hätävarjelu

Hätävarjelulla tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 4. luvun 4 §:n mukaan jokaisen ihmisen oikeutta puolustautua välittömästi uhkaavaa tai jo alkanutta oikeudetonta hyökkäystä vastaan. Hätävarjelutilanteessa tämä oikeudeton hyökkäys voi kohdistua hätävarjelua suorittavaan henkilöön itseensä tai johonkukun toiseen henkilöön. (Helminen ym. 2012, 768–769.) Tämä koskee myös poliiseja, sillä erotuksella, että poliisit toimivat poliisilain (872/2011) 2. luvun 17 § 2. momentin mukaisesti hätävarjelutilanteessakin virkavastuulla. Tämä perustuu siihen, että poliiseilla on koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella tavallista kansalaista paremmat lähtökohdat mitoittaa ja valita käyttämänsä voimakeinot oikein hätävarjelutilanteessakin. (Helminen ym. 2012, 799).

Poliisin hätävarjelun ja voimankäytön raja saattaa joissain tilanteissa olla häilyvä. Jokin selkeästi voimankäyttötilanne saattaa kääntyä poliisin osalta hätävarjelutilanteeksi, jos esimerkiksi kohdehenkilö kuljetusotteessa riuhtaisee itsensä siitä irti ja hyökkää poliisimiehen kimppuun. Tällaisessa tilanteessa, kun voimankäyttö ja hätävarjelu ikään kuin lomittuvat, sovelletaan ensisijaisesti hätävarjelusäännöstä. Merkittävimpänä erona hätävarjelun ja voimankäytön välillä voidaan pitää sitä, että voimankäyttö on aktiivista virkatoimen kohteen pakottamista ja hätävarjelu on oikeudettoman hyökkäyksen torjumista. Hätävarjelu siis ikään kuin antaa poliisimiehelle enemmän mahdollisuuksia puolustautua esimerkiksi nyrkein tai potkimalla, mikä ei voimankäytön säännösten mukaan olisi mahdollista. (Helminen ym. 2012, 769.)

5 OC-SUMUTIN JA SEN KÄYTTÖPERIAATE

Ampuma-aselain (1/1998) 11 §:n mukaisesti kaasusumuttimella tarkoitetaan sellaista välinettä, jolla voidaan levittää kyynelkaasua tai käyttötarkoitukseltaan siihen verrattavaa lamannuttavaa ainetta ilmaan. Pykälän mukaisesti rajoituksena on, että kaasusumuttimen käytöstä ei saa syntyä pysyviä vammoja kohdehenkilölle.

OC -sumutin kuuluu ns. vähemmän vaarallisten voimankäyttövälineiden joukkoon. Termi on peräisin kansainvälisestä termistä ”non lethal weapon”, joka tarkoittaa siis käytännössä sitä, että väline ei aiheuta vakavia vammoja tai kuolemaa kohdehenkilölle, mikäli välinettä käytetään oikein. (Hack 2007, 30.) Suomessa poliisi otti OC -sumuttimen voimankäyttövälineekseen 1990-luvun lopulla. OC -sumutin korvasi tuolloin CS -kyynelkaasusumuttimen. (Tervamäki 2005, 37.)

OC -sumuttimesta tuleva aine on nestettä, jossa on paprikakasveista uutettua ainetta, joka suihkutetaan ponneaineen avulla kohdehenkilön kasvoihin. Vaikuttava aine on kapsaisiini (oleoresin capsicum), josta OC -sumutin saa myös nimensä. Sumute toimii jopa 6-7 metrin etäisyydeltä ja sillä pyritään kohdehenkilön toimintakyvyn laskemiseen tai lamauttamiseen. Aine ärsyttää limakalvoja ja silmiä ja aiheuttaa välittömiä silmäkramppeja sekä voimakasta kipua kohdehenkilölle. Kohdehenkilö ei yleensä kykene avaamaan silmiään välittömästi käytön jälkeen jopa yli puoleen tuntiin. Lisäksi sumutin saattaa aiheuttaa hengitysvaikeuksia ja lisää limaneritystä kohdehenkilölle. Kohdehenkilön oireet helpottavat yleensä noin 10 minuutin jälkeen, mutta oireita saattaa esiintyä vielä useita päiviä altistumisen jälkeen. Helpoin ensiapu sumuttimen käytön jälkeen kohdehenkilölle on silmien ja yleisesti kasvojen huuhtelu runsaalla puhtaalla vedellä. (Garly Andersen ja Vedel Kessing 2015, 25 ja 28.)

6 POLIISIN VOIMANKÄYTÖN SEURANTA

Poliisin tehtäviin kuuluvat keskeisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito. Yleinen järjestys ja turvallisuus on tila, jota voidaan pitää normaalina ja rauhallisena. Poliisin tehtävänä on siinä turvata kansalaisten ja yhteiskunnan laeilla suojattuja arvoja, esimerkiksi vapautta. Laajemmin asiaa tarkasteltaessa poliisin tehtävät voidaan jaotella

- yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen
- rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen
- poliisille säädettyihin lupahallintoon liittyviin tehtäviin ja
- muihin tehtäviin.

Näitä tehtäviä suorittaessaan poliisilla on oikeus puuttua yksilön perusoikeuksiin tarvittaessa pakolla eli voimakeinoja käyttämällä (Helminen ym. 2012, 2-4.)

Sisäministeriön asetuksen poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä mukaisesti Poliisihallituksen tulee seurata poliisin voimankäyttöä. Poliisihallitus on seurannan tehostamiseksi käynnistänyt syksyllä 2015 voimankäyttöselvitys -hankkeen, jossa webropol-pohjaisella kyselyllä kerätään tietoa voimankäyttötilanteista ja niihin johtaneista syistä ja seurauksista. Voimankäyttöselvitys -hankkeen toteuttajaorganisaatio on Poliisiammattikorkeakoulu ja järjestelmän käytännön suunnittelusta ja toteutuksesta on vastannut komissario Henri Rikander. Voimankäyttöselvityshankkeen tavoitteen mukainen järjestelmä, jolla voimankäyttöä voidaan seurata reaaliaikaisesti, otettiin käyttöön 1.1.2016 (Rikander 2016, 2 ja 13.)

Aiemmin poliisin voimankäyttöä tilastoitiin ainoastaan hätäkeskustietojärjestelmään merkityillä toimenpidekoodeilla eli suoritteilla, mutta nämä toimenpidekoodit eivät ota kantaa esimerkiksi siihen, miksi poliisi on päätenyt käyttämään voimaa ja mitä seurauksia voimankäytöstä on ollut. Uuden voimankäyttöselvityshankkeen hyvä puoli on myös siinä, että sen perusteella poliisin voimankäyttötilanteita voidaan arvostella ja valvoa avoimesti ja läpinäkyvästi. (Rikander 2016, 2 ja 4.)

Hätäkeskustietojärjestelmän perusteella poliisi käytti esimerkiksi vuonna 2015 voimakeinoja hieman yli kuusi tuhatta kertaa. Toisaalta poliisi suoritti samaisena vuonna kiinniottoja

lähes satatuhatta. Näiden lukujen välinen suuri erotus johti oletukseen, että hätäkeskustieto-järjestelmän tilastointi voimankäyttötilanteista ei ole tarpeeksi kattava. (Rikander 2016, 10–11.)

6.1 Voimankäyttöselvitys –kyselyn suunnittelu ja testaus

Kyselylomaketta suunniteltaessa haastateltiin voimankäytön ydinosaajia eli kenttäkouluttajia sekä voimankäytön opettajia. Näiden haastattelujen pohjalta suunniteltiin kyselylomake ja erityisesti ne seikat, joiden analysointi olisi merkityksellistä voimankäyttötilanteissa. Voimankäyttöselvityksessä pyrittiin keräämään erilaisia taustamuuttujia ja voimankäyttöön johtaneita syitä. Taustamuuttujia ovat esimerkiksi hälytystehtävän syy ja kiireellisyys, tapahtuma-aika ja -paikka, tilanteeseen osallistuneiden poliisien määrä ja heidän koulutuksensa ja taustansa sekä kohdehenkilön taustatiedot. Voimankäytön syitä voi lähtökohtaisesti olla poliisilain 2. luvun 17 §:n mukaisesti vastarinnan murtaminen, henkilön paikalta poistaminen, kiinniottamisen toimittaminen, vapautensa menettäneen pakenemisen estäminen, esteen poistaminen, välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estäminen tai vaihtoehtoisesti rikoslain 4. luvun 4 §:n mukainen hätävarjelutilanne. (Rikander 2016, 13 ja 15.)

Kyselylomakkeen toimivuutta testattiin suunnitteluvaiheessa Poliisiammattikorkeakolulla satunnaisilla opiskelijoilla. Tämän testin tavoitteena oli seurata järjestelmän käytettävyyttä erityisesti sen kannalta, kuinka hyvin vastauslomakkeen kysymyksiin vastaaja ehtii ja jaksaa vastata. Testissä selvisi, että vastauslomakkeen täyttämiseen kului aikaa 4,5 – 7 minuuttia. Kyselylomaketta testattiin käytännössä Sisä-Suomen poliisilaitoksella entisen Pirkanmaan poliisilaitoksen alueella. Tämän testin tavoitteena oli kerätä käyttäjäkokemuksia sekä havaita ja siten korjata lomakkeen mahdolliset virheet. (Rikander 2016, 15.)

6.2 Voimankäyttöselvityslomakkeen käsittelyketju

Poliisit, jotka ovat käyttäneet jotain voimankäyttövälinettä, pääsevät täyttämään voimankäyttöselvityslomaketta poliisien sisäisen internet-verkon linkistä, josta avautuu täytettäväksi Webropol -lomake. Voimankäytöstä tulee olla tehtynä myös merkintä hätäkeskustietokantaan kullekin voimakeinolle eritellyllä toimenpidekoodilla. Voimankäyttöselvitys teh-

dään voimankäyttövälineiden käytöstä ja fyysisten voimakeinojen käytöstä, mutta kahlitsemisesta eli käsirautojen käytöstä ei tehdä selvitystä. Poliisien täyttäessä lomaketta, heiltä ei kerätä henkilötietoja, vaan vastaukset ovat nimettömiä. Täyttäjältä kysytään hänen käyttämänsä voimankäyttövälinettä, omaa poliisilaitosta ja kenttäjohtoaluetta. Mikäli useampi poliisi käyttää voimankäyttövälineitä samalla tehtävällä, voimankäyttöselvityksen täyttää se, joka kyseisessä tilanteessa on käyttänyt ankarinta voimakeinoja. Pohdittaessa voimankäyttöselvityksen täyttämiskynnystä, esimerkkinä on käytetty sellaista tilannetta, jossa henkilö on vastustanut poliisin virkatoimia niin paljon, että poliisi kirjoittaa asiasta sakon. (Rikander 2016, 16.)

Jos täytetty voimankäyttöselvitys sisältää selvityksen aseiden, etälamauttimien tai koiran käytöstä tai jos kyseessä on aseiden tai etälamauttimien tarkoittamaton laukeaminen, lomake ohjautuu automaattisesti täyttäjän oman poliisilaitoksen voimankäytön päällystövastaavalle allekirjoitettavaksi. Muissa eli ns. normaaleissa ja lievemmissä voimankäyttötilanteissa voimankäyttöselvitys päättyy suoraan tietokantaan. Voimankäytön päällystövastaavat voivat suodattaa ja vertailla oman laitoksensa voimankäyttöselvitystilastoja, mikä auttaa heitä vuosittaisen voimankäyttöraportin tekemisessä. Samanlaiset oikeudet ovat myös nimetyillä Poliisiammattikorkeakoulun henkilöillä, jotka voivat tarkastella voimankäyttöselvitystilastoja myös valtakunnallisesti. (Rikander 2016, 17.)

6.3 Voimankäyttöselvityslomakkeen rakenne

Voimankäyttöselvityslomakkeen täyttäminen aloitetaan määrittelemällä ankarin käytetty voimankäyttöväline. Erilaisia vaihtoehtoja tässä kohtaa on: aseet, poliisikoira, etälamautin, FN 303, OC -heite, sumute tai kaasu, patukka, käsiradat ja fyysiset voimakeinot. Vaihtoehtoina ovat myös erilaiset vahinkotilanteet eli esimerkiksi aseiden tai etälamauttimien tarkoittamaton laukaisu. Toisena lomakkeella kysytään, missä poliisilaitoksessa voimankäyttöselvitystä antava poliisimies työskentelee, sekä missä kenttäjohtoalueella voimankäyttötilanne tapahtui. Tämän jälkeen määritellään tehtävälaji, johon kyseinen partion tehtävä on kuulunut. Erilaisia vaihtoehtoja ovat: hengen ja terveyden suojaan kohdistuvat tehtävät, omaisuuden ja yhteisön suojaan liittyvät tehtävät, liikenneonnettomuudesta tai liikenteestä aiheutuva tehtävä, yksilön suojaan kohdistuva tehtävä, onnettomuudet tai muut vaaralliset tilanteet, erityistehtävät, perus- ja valvontatehtävät sekä ennalta ehkäisevä toiminta. Tämän lisäksi

määritellään kyseisen tehtävän kiireellisyysluokka, päivämäärä, kellonaika ja tapahtumapaikka. (Rikander 2016, 17.)

Voimankäyttöselvityslomakkeella kysytään käytettäviä resursseja kysymällä tilanteeseen osallistuneiden poliisien määrä sekä muodostettiin tehtävälle tilanneorganisaatiota. Mikäli tilanneorganisaatio muodostettiin, kysytään kyseiseen tehtävään osallistuneet yksiköt ja mahdolliset virka-avut. Vastausvaihtoehtoina ovat Karhu, Vati, Jouha, poliisikoirapartio, TEMS, puolustusvoimat, rajavartiolaitos, tulli ja ensihoitoyksikkö. Seuraavat kysymykset liittyvät voimankäyttöselvitystä täyttävään poliisimieheen. Niissä kysytään poliisin virkanimikettä, oliko hän pukeutunut virkapukuun, kuinka monta vuotta hän on toiminut poliisina ja pyydetään myös kertomaan, jos hän on ollut voimankäytön kenttäkouluttaja, poliisikoiranohjaaja tai koirapartiomies, Jouha-, Tepo- tai Vati/Karhumies. Näiden kysymysten tarkoituksena on kartoittaa sitä, käyttävätkö jossain virkaiässä olevat poliisit muita enemmän voimakeinoja sekä sitä, onko jollain poliisin erikoiskoulutuksella vaikutusta voimakeinojen käyttöön ja mahdollisiin ei-toivottuihin seurauksiin kuten esimerkiksi loukkaantumisiin. (Rikander 2016, 18.)

Muita paikallaolijoita kuin viranomaisia, kartoitetaan seuraavilla kysymyksillä: paikallaolien henkilöiden määrä, voimankäytön kohteena olleiden henkilöiden määrä, joista miehiä, naisia, ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia, poliisille aiemmin tuttuja, henkilöllisyys oli jo tiedossa. Lisäksi kysytään, paljonko tapahtumalla oli ulkopuolisia silminnäkijöitä ja tuota määrää pyydetään arvioimaan. Seuraavana kysymysvuorossa on voimakeinon käytön perustelu. Vaihtoehtoina ovat poliisilain 2. luvun 17 §:n mukaisesti vastarinnan murtaminen, henkilön paikalta poistaminen, kiinnioton toimittaminen, vapautensa menettäneen pakeneamisen estäminen, esteen poistaminen ja välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estäminen. Vaihtoehtoisesti voi valita rikoslain 4. luvun 4 §:n mukaisen hätävarjelman, jossa hyökkäys voi kohdistua voimankäyttäjään itseensä, toiseen poliisiin tai muuhun henkilöön taikka omaisuuteen. Näistä edellä mainituista perusteluvaihtoehdoista vastaaja voi valita yhden tai useamman. (Rikander 2016, 18.)

Perustelun jälkeen kysymykset koskevat kohdehenkilöä ja tämän käyttäytymistä. Vastaajan tulee valita yksi tai useampi seuraavista vaihtoehdoista: ”kieltäytyi noudattamasta poliisin antamia ohjeita ja/ tai vastusti sanallisesti, uhkaili poliisia verbaalisesti ja/tai eleillä, vastusti

fyysisesti poliisin toimenpiteitä esimerkiksi käsirautoja laitettaessa, vastusti poliisia väkivaltaisesti esimerkiksi lyömällä, potkimalla tai rimpuilemalla, uhkaili lyömäaseella, käytti lyömäasetta, uhkaili teräaseella, käytti teräasetta, uhkaili ampuma-aseella tai käytti ampumaasetta.” Myös kohdehenkilön vaarallisuutta kysyttäessä vastaaja voi valita yhden tai useamman seuraavista vaihtoehdoista: ”tehtävän alkaessa tiedettiin entuudestaan vaaralliseksi, tehtävän aikana heräsi epäily henkilön vaarallisuudesta, tehtävän aikana havaittiin henkilö vaaralliseksi.” Lisäksi vastaajalta kysytään poliisilain 2. luvun 18 §:n mukaisesta varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja tähän vastausvaihtoehtoina ovat kyllä tai ei sekä avoin vastauskenttä. Seuraavaksi kysytään kohdehenkilön varustautuneisuudesta kysymällä tämän aseista, teräaseista tai muista välineistä. Kyselyssä pyydetään myös selventämään, miten kohdehenkilö on näitä välineitä mahdollisesti käyttänyt, eli onko hän pitänyt näitä välineitä esillä vai uhannut tai käyttänyt niitä ja keihin henkilöihin tai mihin omaisuuteen nämä uhkaukset tai välineiden käyttö on kohdistunut. Kyselyssä kysytään myös, mitä voimankäyttövälineitä ja suojavälineitä poliiseilla oli tuolla kyseisellä tehtävällä. (Rikander 2016, 18 ja 19.)

Poliisilain 2. luvun 18 §:n toisen momentin mukaisesti virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä tulee varoittaa mahdollisista voimakeinojen käytöstä. Tähän varoittamiseen koskevaan kysymykseen vastaaja voi valita yhden tai useamman vaihtoehdon seuraavista: ”kohdehenkilöä ei varoitettu voimankäytöstä, voimankäytöstä varoitettiin kohdehenkilöä ennalta ja nyt tarkasteltavan voimankäyttövälineen käytöstä varoitettiin ennalta.” Mikäli vastaaja valitsee vaihtoehdon, jossa kohdehenkilöä ei varoitettu voimakeinojen käytöstä, avautuu hänelle avoin vastauskenttä, johon vastaajaa pyydetään tarkentamaan, miksi näin tapahtui. (Rikander 2016, 19.)

Näiden kysymysten jälkeen kyselyssä siirrytään tarkastelemaan eri voimankäyttövälineiden käyttöä ja niiden vaikutuksia. Voimankäyttöselvityksen rakenne on sellainen, että mikäli vastaaja vastaa kysymyksiin tietyllä tavalla, esitetään hänelle tietynlaisia kysymyksiä. Kaikkia kysymyksiä ei siis kysytä vastaajalta automaattisesti. Kysyttäessä poliisin aseenkäytöstä, vastaaja voi valita yhden tai useamman vaihtoehdon seuraavista: ”uhattiin aseella kohdehenkilöä, ammuttiin ilmaan, maahan ja/tai muualle ja laukausten lukumäärä ja osuma esineeseen tai henkilöön ja määrät.” Sitä, kuinka aseiden käyttö vaikutti, kysytään seuraavasti: ”Vaikutus saavutettiin aseiden käytöstä varoittamalla, saavutettiin aseella uhkaamalla, saavutettiin am-

pumalla ohi, saavutettiin henkilöön osuneella laukauksella.” Jos vastaaja vastaa, ettei vaikutusta saavutettu, esitetään hänelle jatkokysymys, jossa vastaajan tulee kertoa, mistä tämä johtui ja miten tilanne ratkaistiin. (Rikander 2016, 19.)

FN 303 on melko uusi poliisin voimankäyttöväline, joka on paineilmatoiminen projektiililaukaisin ja sillä ammutaan värikuulan tapaisia ammuksia. FN 303 soveltuu etäämmältä tapahtuvaan voimankäyttöön, johon esimerkiksi OC -sumuttimen kantomatka ei riitä. FN 303 käytöstä esitetään seuraavia kysymyksiä: ”käytöstä varoitettiin, uhattiin laite kohdistamalla ja laukaistiin.” Vastaajan tulee arvioida tämän välineen vaikuttavuutta seuraavista vaihtoehdoista: ”saavutettiin varoittamalla, saavutettiin uhkaamalla laite kohdistamalla ja saavutettiin henkilöön osuneella laukaisulla.” Vastaajan tulee arvioida etäisyys, kuinka kaukaa tavoitellun vaikutuksen tehnyt projektiili on laukaistu. Jos vastaaja taas vastaa, ettei tällä voimankäyttövälineellä saavutettu tavoiteltua vaikutusta, tulee vastaajan kertoa, mistä tämä johtui ja kuinka tilanne ratkaistiin. Vastaajan tulee myös määritellä projektiilin laatu, eli onko se ollut merkkeamaton projektiili vai pestävä tai pysyvän merkkauksen antava projektiili. (Rikander 2016, 19 ja 20.)

Poliisikoiran käytöstä kysytään seuraavasti: ”Oliko koira näkyvillä, uhattu koiran käytöllä, käytetty koira ja mihin koira on purrut.” Koiran käytön vaikuttavuuteen vastaajan tulee vastata, saavutettiin vai vaikuttavuus varoittamalla vai käyttämällä koira. Jos koiran käyttö ei tuottanut haluttua tavoitetta, tulee vastaajan arvioida, mistä tämä johtuu ja kuinka haluttuun tavoitteeseen päästiin. Tässä yhteydessä kysytään myös koiran voimankäytön tasotarkastuksen voimassaolosta. (Rikander 2016, 20.)

OC -heitteen käytöstä kysytään seuraavasti: ”OC -heitettä käytettiin avoimeen tilaan, jossa ei ollut ihmisiä, avoimeen tilaan, jossa oli ihmisiä, suljettuun tilaan, jossa ei ollut ihmisiä ja suljettuun tilaan, jossa oli ihmisiä.” OC -heitteen vaikuttavuutta puolestaan tiedustellaan kysymällä, saavutettiin vai vaikuttavuus varoittamalla vai käyttämällä. Jälleen, mikäli OC-heitteen käytöllä ei saavutettu haluttuja vaikutuksia, täytyy vastaajan kertoa, mistä se on johtunut ja kuinka tilanne on ratkaistu. (Rikander 2016, 20.)

Aiheenani olevan OC -sumuttimen käytöstä kysytään ensimmäiseksi, missä muodossa kaasu tulee sumuttimesta ulos. Eli tuleeko kaasu juovana vai kartiona. Tämän jälkeen kysytään OC -sumuttimen vaikuttavuudesta, saavutettiin vai vaikutus varoittamalla tai käyttämällä. Mikäli

haluttua vaikutusta ei saavutettu, tulee vastaajan kertoa, mistä se on johtunut ja kuinka tilanne ratkaistiin. Viimeisenä eri voimakeinoista kysytään fyysisestä voimankäytöstä ja siitä, millä seuraavista keinoista vastarinta saatiin murrettua: ”Vastarinta murrettiin käyttämällä fyysisiä voimakeinoja, kohdehenkilö kahlittiin pystyasennossa, kohdehenkilö vietiin maahan, kohdehenkilö kahlittiin maassa.” (Rikander 2016, 20.)

Voimankäyttöselvityksessä tulee voimankäyttövälineestä tai voimakeinosta esitettyjen kysymysten jälkeen kertoa viimeisimmät koulutuskerrat. Jos voimankäyttövälineenä on ollut ase, vastaajan tulee kertoa, milloin hän on viimeksi suorittanut tasokokeen. Kaikilta vastaajilta kysytään myös sitä, milloin hän on viimeksi saanut ohjattua koulutusta voimankäyttöselvityksen mukaiseen voimankäyttövälineeseen. Vastaajan tulee kertoa myös, milloin hän on viimeksi työajalla harjoitellut kyseisen voimankäyttövälineen käyttöä tai fyysisiä voimakeinoja. Näiden jälkeen kysytään vielä viimeisintä kertaa, milloin vastaaja on osallistunut ohjattuun voimankäytön harjoitukseen. (Rikander 2016, 20.)

Voimankäyttöselvitys tehdään ankarimmasta voimankäyttövälineestä, jota tilanteessa on käytetty. Tilanteessa on kuitenkin saatettu käyttää myös muita välineitä tai keinoja, mikä on myös otettu kyselyssä huomioon. Kyselyssä kysytään myös voimankäytön tavoiteltua vaikutusta kokonaisuudessaan ja kyselyyn täytyy luetella kaikki tilanteessa käytetyt voimankäyttövälineet.. Vastaajilta kysytään myös, syntyikö voimankäyttötilanteessa mahdollisesti henkilö- tai omaisuusvahinkoja. Mikäli vahinkoja on syntynyt, täytyy vastaajan eritellä, syntyikö niitä voimakeinoja käyttäneelle poliisille, muille poliiseille, viranomaisille vai kohdehenkilölle. Nämä vahingot määritellään seuraaviin tasoihin: ”lievä henkilövahinko: mustelmat, venähdykset jne. jotka eivät vaadi sairaalahoitoa, vaikea henkilövahinko, merkittäviä, mutta ei henkeä uhkaavia vammoja, erittäin vakava henkilövahinko: henkeä uhkaavasti tai pysyväluonteisesti vammautunut, kuolema tai esinevahinko.” Vahingoista päästäänkin sujuvasti annettuun ensiapuun ja vastaajan tulee kertoa onko poliisi antanut tilanteessa ensiapua. Jos ensiapua on annettu, vastaajalta kysytään, onko se ollut paineside, kiristysside tai jokin muu ja mikä. Voimankäyttöselvityksen viimeisenä kysymyksenä kysytään, mitä muita toimenpiteitä poliisi on tehnyt tilanteen jälkeen. Vaihtoehtoina ovat: ”kohdehenkilö otettu kiinni, asiasta on tehty rikosilmoitus ja/ tai S-ilmoitus, asiassa on annettu RV (rangaistusvaatimus), tapahtumasta on järjestetty arviointitilaisuus, tapahtumassa on järjestetty jälkihoitoa poliisille, muille viranomaisille, kohdehenkilölle, omaisille, tehty poliisilaitoksen poikkeamailmoitus.” (Rikander 2016, 21.)

6.4 Voimankäyttöselvityksen julkisuus

Suomen perustuslain (731/1999) 12 §:n 2. momentin mukaisesti viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Tämän samaisen lakikohdan mukaan jokaisella on myös oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Tätä julkisuusperiaatetta korostaa myös laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, JulkL) 1 §, jonka mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä.

Toisaalta taas JulkL:n 22 §:n 1. momentti määrittelee asiakirjasalaisuuden eli sen, milloin viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa. Tuon pykälän mukaisesti viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se tässä tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen lain nojalla on määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus. Tämän samaisen pykälän 2. momentin mukaan salassa pidettävää viranomaisen asiakirjaa tai sen kopiota ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle. Asiakirjalla tarkoitetaan kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi atk- ja muuta teknistä tallennetta (Helminen ym. 2012, 497). Viranomaisen asiakirjoja taas ovat JulkL:n 5 §:n mukaisesti viranomaisten hallussa olevat asiakirjat, jotka viranomainen tai sen palveluksessa oleva on laatinut taikka jotka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa.

JulkL:n 24 §:ssä on lueteltu viranomaisen asiakirjat, jotka ovat salassa pidettäviä. Tuon pykälän kohdat voidaan jaotella yleisten etujen ja yksityisten etujen suojaamiin kohtiin. Kohdat 1–22 suojelevat yleisiä etuja esimerkiksi rikostutkinnan toteuttamista, kun taas pykälän kohdat 23–32 suojelevat yksityisiä etuja. Asiakirjat ovat myös salassapitoasteeltaan eritasoisia. On olemassa ehdottomasti tai harkinnanvaraisesti salassa pidettäviä asiakirjoja. Harkinnanvaraisesti salassa pidettävät asiakirjat jaetaan vielä salassapito- tai julkisuusolettaman alaisiksi asiakirjoiksi. Nämä olettamat ovat ikään kuin vahinkoedellytyslausekkeita. Kaiken kaikkiaan asiakirjat voidaan siis jakaa kolmeen salassapitoasteryhmään: ehdottomasti salassa pidettävät, salassapito-olettaman alaiset ja julkisuusolettaman alaiset asiakirjat. (Helminen ym. 2012, 502.)

JulkL:n 24 §:n 5. kohdan mukaisesti poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältävät asiakirjat ovat salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä. Poliisin voimankäyttöselvityksestä kerätty aineisto on tuon JulkL:n 24 §:n 5. kohdan perusteella salassa pidettävää aineistoa, koska se sisältää poliisin operatiivista toimintaa kuvaavaa tilastotietoa ja taktisia ja teknisiä menetelmiä kuvaavia tietoja. Tuosta aineistosta voi esimerkiksi nähdä eri poliisilaitoksien resursseja. (Rikander 2016, 31.)

6.5 Voimankäyttöselvitystilastot

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni Suomen poliisin voimankäyttöselvityksiä OC -sumuttimen käyttämisestä vuosina 2016 ja 2017. Käsittelen näitä kahden vuoden aikana kertyneitä tilastoja yhtenä kokonaisuutena, enkä erittele vuosien välillä olevia mahdollisia eroavaisuuksia. Tulen tässä luvussa esittelemään tilastot, jotka on kasattu noiden kahden vuoden aikana tehdyistä voimankäyttöselvityksistä sumuttimen tai kaasun käytön osalta. Kun tässä kappaleessa puhun esimerkiksi siitä kuinka paljon, missä tai millaisissa tilanteissa poliisi on käyttänyt kaasua tai sumutinta tilastojen mukaan, tarkoitan sillä juuri näitä voimankäyttöselvityksen tilastoja 2016 ja 2017 vuosien aikana.

Suomen poliisi on tehnyt voimankäyttöselvityksiä OC -sumuttimen käytöstä vuosina 2016 ja 2017 yhteensä 205 kappaletta. Eniten OC -sumutinta on voimankäyttöselvityksen mukaan käytetty Itä-Suomen poliisilaitoksessa (17 %), toiseksi eniten Oulun- (16 %) ja kolmanneksi eniten Sisä-Suomen poliisilaitoksessa (14 %). Kaikkein vähiten OC -sumutinta on voimankäyttöselvityksen mukaan käytetty Kaakkois-Suomen poliisilaitoksessa (2 %), toiseksi vähiten Lapin- (3 %) ja kolmanneksi vähiten Länsi-Uusimaan poliisilaitoksessa (4 %). (Taulukko 1.)

Taulukko 1: OC- sumuttimen voimankäyttöselvitysten jakautuminen poliisilaitoksittain. (N=vas-
tausten lukumäärä ja prosentti=prosenttiosuus vastauksista) Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=205	Prosentti=100 %
Itä-Suomi	35	17,07 %
Oulu	33	16,1 %
Sisä-Suomi	28	13,66 %
Lounais-Suomi	24	11,71 %
Helsinki	23	11,22 %
Itä-Uusimaa	21	10,24 %
Häme	12	5,85 %
Pohjanmaa	10	4,88 %
Länsi-Uusimaa	9	4,39 %
Lappi	7	3,42 %
Kaakkois-Suomi	3	1,46 %

Voimankäyttöselvityksiä tehtiin vuosina 2016 ja 2017 kaikki voimankäyttövälineet huomi-
oon ottaen 2051 kappaletta. Verrattaessa OC -sumuttimen käyttöä muiden välineiden käyt-
tömääriin, voidaan voimankäyttöselvityksestä huomata, että OC -sumutinta käytetään vasta
neljänneksi eniten (10 % kaikista voimankäyttöselvityksistä). Eniten voimankäyttöselvityk-
siä (714 kpl) on tehty etälamauttimen käytöstä (35 %), toiseksi eniten (486 kpl) fyysisten
voimakeinojen käytöstä (24 %) ja kolmanneksi eniten (313 kpl) käsirautojen käytöstä (15
%).

Myös kaikista voimankäyttöselvityksistä vuosina 2016 ja 2017 eniten selvityksiä (366kpl)
on tehty Itä-Suomen poliisilaitoksessa (18 %). Myös muilta osin kaikkien voimankäyttösel-
vitysten määrä on samankaltainen verrattuna OC -sumuttimen käytöstä tehtyihin voiman-
käyttöselvityksiin. Myös näistä kaikista voimankäyttöselvityksistä kaikkein vähiten selvi-
tyksiä on tehty Kaakkois-Suomen poliisilaitoksessa (4 %). (Taulukko 2.)

Taulukko 2: Kaikkien voimankäyttöselvitysten jakautuminen poliisilaitoksittain. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=2051	Prosentti=100 %
Itä-Suomi	366	17,85 %
Oulu	271	13,21 %
Helsinki	262	12,77 %
Lounais-Suomi	220	10,73 %
Itä-Uusimaa	192	9,36 %
Sisä-Suomi	166	8,09 %
Häme	146	7,12 %
Länsi-Uusimaa	121	5,9 %
Pohjanmaa	111	5,41 %
Lappi	108	5,27 %
Kaakkois-Suomi	87	4,24 %
KRP	1	0,05

Suurin osa poliisin tehtävistä, joilla OC -sumutinta käytettiin, kohdistuvat yksilön suojaan (40 %). Toiseksi eniten poliisi on tilastojen mukaan käyttänyt OC -sumutinta hengen ja terveyden suojaan kohdistuvilla tehtävillä (28 %). Poliisi ei täyttänyt yhtään voimankäyttöselvitystä OC -sumuttimen käytöstä onnettomuuksiin tai vaarallisiin tilanteisiin liittyvillä tehtävillä. Toiseksi vähiten OC -sumutinta poliisi käytti tilastojen mukaan erityistehtävillä (3 %) ja kolmanneksi vähiten perus- ja valvontatehtävillä sekä ennalta ehkäisevässä toiminnassa (7 %). (Taulukko 3.)

Taulukko 3: Tehtävälaji, johon OC-sumutinta käyttäneen partion tehtävä kuului. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=205	Prosentti=100 %
Yksilön suojaan kohdistuva tehtävä	82	40 %
Hengen ja terveyden suojaan kohdistuva tehtävä	57	27,8 %
Omaisuuuden ja yhteisön suojaan kohdistuva tehtävä	24	11,71 %
Liikenneonnettomuudesta tai liikenteestä aiheutuva tehtävä	21	10,24 %
Perus- ja valvontatehtävät sekä ennalta ehkäisevä toiminta	15	7,32 %
Erityistehtävät	6	2,93 %
Onnettomuudet tai vaaralliset tilanteet	0	0 %

Poliisin tehtävien kiireellisyysluokka jakaantuu kolmeen luokkaan: A, B ja C kiireellisyys. A-kiireellisyys on kiireellisin, ja C-kiireellisyys on kiireettömin. Tehtävistä, joilla poliisi käytti tilastojen mukaan OC-sumutinta, kuului 44 % kiireellisyysluokkaan A, 49 % kiireellisyysluokkaan B ja 7 % kiireellisyysluokkaan C. Poliisin OC -sumuttimen käyttötilanteet sijoittuvat kaikkein eniten ilta- ja yöaikaan klo 18–06 välisenä aikana. Yöllä klo 00–06 välisenä aikana käyttötilanteita oli 44 % tapauksista ja illalla sekä alkuyöstä klo 18–24 välisenä aikana 32 % tapauksista. Päivällä klo 12–18 välisenä aikana OC -sumuttimen käyttötilanteita oli 18 % tapauksista. Kaikkein vähiten OC -sumuttimen käyttötilanteita tapahtui aamulla klo 06–12 välisenä aikana (6 %).

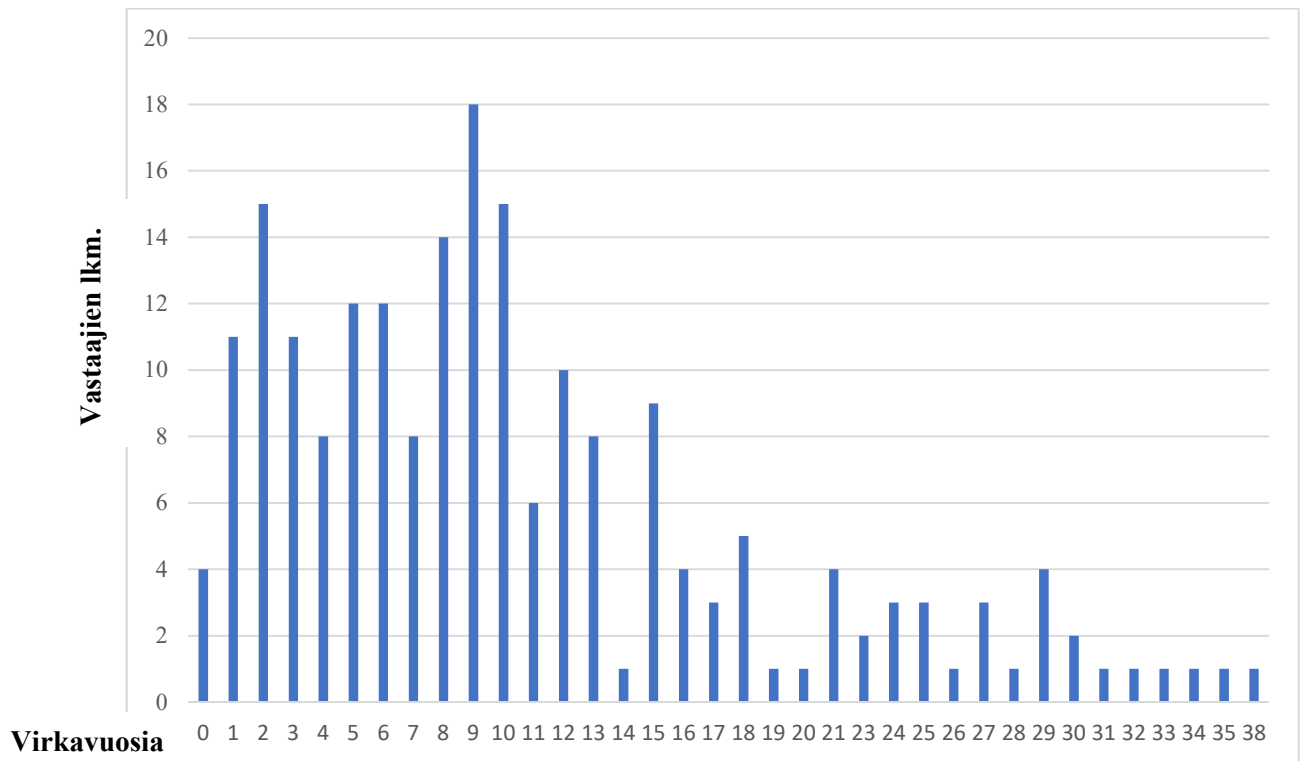
Poliisi käyttää tilastojen mukaan kaikkein eniten OC -sumutinta kadulla tai muulla julkisella paikalla (35 %). Toiseksi eniten käyttötilanteita oli yksityisasunnossa (15 %). Vain yksi käyttötilanne vähemmän tapahtui jossain kulkuvälineessä (14 %). Poliisi ei tilastojen mukaan käyttänyt OC -sumutinta kertaakaan urheilutapahtumissa ja toiseksi vähiten käyttötilanteita oli liikehuoneistossa tai kauppakeskuksessa. (Taulukko 4.)

Taulukko 4: Tapahtumapaikka, missä sumutinta tai kaasua on käytetty. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=205	Prosentti=100 %
Katu tai muu julkinen paikka	72	35,12 %
Yksityisasunto	30	14,63 %
Kulkuväline, mikä?	29	14,15 %
Piha tai porttikäytävä	25	12,2 %
Ravintola tai huvittelupaikka	12	5,85 %
Poliisiasema/-laitos /-vankila	9	4,39 %
Kerrostalon rappukäytävä	8	3,9 %
Liikehuoneisto tai kauppakeskus	5	2,44 %
Urheilutapahtuma	0	0 %
Muu, mikä?	15	7,32 %

Voimankäyttöselvitystilastojen mukaan poliisimies, joka käyttää OC -sumutinta on virkanimikkeeltään useimmiten vanhempi konstaapeli (78 %). 15 %:ssa tapauksista käyttäjän virkanimike on ylikonstaapeli, 4 %:ssa vanhempi rikoskonstaapeli ja 2 %:ssa nuorempi konstaapeli. Lisäksi vartijat olivat tehneet kaksi voimankäyttöselvitystä OC -sumuttimen käytöstä. OC-sumutinta käyttäneistä poliisimiehistä yli puolella (57 %) oli virkavuosia takanaan

10 -vuotta tai vähemmän. Kahdeksan (8) vastaajaa (4 %) kertoi, että heillä on takanaan virkavuotia 30–38. (Kaavio 1.)

Kaavio 1: Kuinka paljon virkavuotia OC-sumuttimen käyttäjällä on. Lähde: Voimankäyttöselvitys

Vastaajista 79 eli 39 % kertoi, että hänellä on jokin erityistehtävä. Yleisin vastaus (43 vastaajaa) oli, että käyttäjä oli voimankäytön kenttäkouluttaja. Myös tähän kohtaan vastaajalla oli mahdollisuus vastata useaan eri kohtaan ja vastauksia annettiin yhteensä 117 kappaletta. (Taulukko 5.) Taulukon prosenttiluvut on laskettu vastaajien (79 kpl) määrään verrattuna.

Taulukko 5: Mikä erityistehtävä OC-sumuttimen käyttäjällä on. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=117	Prosentti=148,1 %
Voimankäytön kenttäkouluttaja	43	54,43 %
Poliisikoiranohjaaja/koirapartiomies	31	39,24 %
Jouha	20	25,32 %
Vati/Karhu	14	17,72 %
Tepo	9	11,39 %

OC -sumuttimen käytön kohdehenkilöinä oli 176 (86 %) vastaajan mukaan yksi (1) henkilö ja 16 (8 %) vastaajan mukaan kaksi (2) henkilöä. Viiden (5) (2 %) vastaajan mukaan kohdehenkilöitä oli kolme (3), kahden (2) (1 %) vastaajan mukaan neljä (4) ja kahden (2) (1 %) vastaajan mukaan viisi (5) henkilöä. Lisäksi yksi (1) vastaaja vastasi, että kohdehenkilöitä oli 15 ja yksi (1) vastasi, että kohdehenkilöitä oli 20 henkilöä. Kaksi vastaajaa ei vastannut tähän kohtaan lainkaan. OC -sumuttimen käytön kohteena olleita henkilöitä oli siis vastaajien mukaan yhteensä 276 kappaletta.

Kun voimankäyttöselvityksessä kysytään, kuinka monta OC -sumuttimen käytön kohteena olevista henkilöistä on miehiä tai naisia, on osa vastaajista virheellisesti vastannut tähän kohtaan, että kuinka suuri osa paikalla olleista henkilöistä oli miehiä tai naisia. Miesten ja naisten osuudesta OC -sumuttimen käytön kohdehenkilöinä ei tästä syystä voida antaa täysin tarkkaa tilastolukua, mutta vastausten perusteella näyttää siltä, että lähes aina OC -sumuttimen käytön kohdehenkilö on mies. Kohdehenkilöistä on naisia vastausten perusteella suunnilleen hieman yli 10 %.

Lisäksi 101 (49 %) vastaajaa kertoi, että tapahtumalla oli silminnäkijöitä ja 104 (51 %) vastaajaa puolestaan kertoi, ettei silminnäkijöitä ollut. Silminnäkijöitä oli useimmiten yhdestä viiteen henkilöä, mutta joissain vastauksissa jopa 100–300 henkilöä.

Voimankäyttö perustui useimmin Poliisilain 2. luvun 17 §:n mukaiseen vastarinnan murtaamiseen (79 %). Toinen erittäin yleinen perustelu oli samaisen Poliisilain 2. luvun 17 §:n mukainen kiinnioton toimittaminen (56 %). (Taulukko 6.) Tähän kysymykseen voimankäytön perusteluista kukin vastaaja on voinut valita useamman tilanteeseen sopivan vaihtoehdon. Vastauksia annettiin kaiken kaikkiaan 465 kappaletta. Taulukon 6 prosenttiluvut on laskettu vastaajien määrään (205 kpl) verrattuna, minkä vuoksi prosenttiluku menee yhteensä yli sadan.

Taulukko 6: OC-sumuttimen käytön perustelu. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=465	Prosentti= 226,82 %
Poliisilaki (2:17) tarkenna valintaa seuraavilla:	82	40 %
Vastarinnan murtaminen	162	79,02 %
Kiinnioton toimittaminen	115	56,1 %
Välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estäminen	39	19,02 %
Vapautensa menettäneen pakenemisen estäminen	13	6,34 %
Henkilön paikalta poistaminen	12	5,85 %
Esteen poistaminen, määrittele	4	1,95 %
Hätävarjelu (RL4:4), hyökkäys kohdistui, tarkenna valintaa seuraavilla:	9	4,39 %
Itseen (voimankäyttövälineen käyttäjään)	10	4,88 %
Toiseen poliisiin	7	3,41 %
Muuhun henkilöön, määrittele	6	2,93 %
Omaisuteen	6	2,93 %

Seuraavassa taulukossa 7 on kuvattu vastaajien näkemystä kohdehenkilön käyttäytymisestä tilanteessa, jossa päädyttiin käyttämään OC-sumutinta. Vastaajien on täytynyt valita kaikkein vakavin tilanteeseen sopiva vaihtoehto. Yleisin vastaus on ollut, että kohdehenkilö on vastustanut poliisia väkivaltaisesti esimerkiksi lyömällä, potkimalla tai rimpuilemalla (29 %).

Taulukko 7: Kohdehenkilön käyttäytyminen OC-sumuttimen käyttöön johtaneessa tilanteessa.
Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=205	Pro- sentti= 100 %
Vastusti poliisia väkivaltaisesti esimerkiksi lyömällä, potkimalla tai rimpuilemalla	59	28,78 %
Vastusti fyysisesti poliisin toimenpiteitä esimerkiksi käsirautoja laittaessa	46	22,44 %
Kieltäytyi noudattamasta poliisin antamia ohjeita ja/tai vastusti sanallisesti	44	21,46 %
Uhkaili poliisia verbaalisesti ja/tai eleillä	40	19,51 %
Uhkaili teräaseella	11	5,37 %
Uhkaili ampuma-aseella	2	0,98 %
Uhkaili lyömäaseella	0	0 %
Käytti lyömäaseita	2	0,98 %
Käytti teräasetta	1	0,49 %
Käytti ampuma-asetta	0	0 %

Sumutinta tai kaasua käyttäneet poliisit tiesivät entuudestaan kohdehenkilön vaaralliseksi tehtävän alkaessa lähes joka viidennessä tapauksessa (19 %). Tehtävän aikana OC -sumutinta käyttäneille poliiseille heräsi epäily henkilön vaarallisuudesta 39 %:ssa tapauksista ja tehtävän aikana OC -sumutinta käyttäneistä poliiseista 59 % havaitsi kohdehenkilön vaaralliseksi.

OC -sumutinta käyttäneistä poliiseista 68 % oli voimankäyttöselvityksen mukaan varautunut voimakeinojen käyttöön tehtävällä kuten Poliisilain 2. luvun 18 §:n 1. momentti velvoittaa. Kysyttäessä, että miten poliisimiehet olivat varautuneet voimakeinojen käyttöön, vastauksista ilmeni, että poliisimiehet olivat usein miettineet valmiiksi, että he saattavat joutua käyttämään OC -sumutinta tehtävällä ja osalla oli OC -sumutin jo valmiiksi kädessään. Osa vastaajista oli varautunut myös muiden voimankäyttövälineiden käyttöön.

Poliisilain 2. luvun 18 §:n 2. momentti taas velvoittaa poliisimiehiä varoittamaan kohdehenkilöä voimakeinojen käytöstä, mikäli varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista.

Sumuttimen tai kaasun käytöstä tehtyjen voimankäyttöselvitysten mukaan poliisi on varoit-
tanut kohdehenkilöä yleisesti voimankäytöstä 41 %:ssa tapauksista. Poliisi on varoittanut
nimenomaan OC-sumuttimen käytöstä ennalta 20 %:ssa tapauksista. Voimankäytöstä ei va-
roitettu laisinkaan 52 %:ssa tapauksista. Vastaja on voinut tähän vastauskohtaan valita use-
amman vaihtoehdon. Syynä sille, miksi voimankäytöstä ei varoitettu kohdehenkilöä oli avoi-
mien vastausten mukaan ainakin, että tilanne oli niin nopea tai yllättävä tai että kohdehenkilö
olisi voinut varautua ja suojautua kaasun käyttämiseen, eikä varoittaminen olisi ollut näin
tarkoituksenmukaista. Tähän kohtaan vastaja pystyi valitsemaan useita vaihtoehtoja, minkä
vuoksi prosenttiluvut ovat yhteensä 113 %. Vastauksia annettiin yhteensä 229 kappaletta,
vaikka vastaajia oli 205.

Kohdehenkilöistä 18 %:lla oli vastaajien mukaan ase, teräase tai muu väline. Yhdessä vas-
tauksessa kohdehenkilöllä oli ilmapistooli, mutta hän ei uhannut tai käyttänyt sitä ketään
kohti. Yleisin ase tai väline oli jokin teräase (16 tapausta) ja kohdehenkilö myös uhkasi tai
käytti teräasetta joko poliisia tai sivullisia kohtaan yhdeksässä (9) tapauksessa. (Taulukko
8.) Taulukossa 8 ilmenevä jokin muu väline oli voimankäyttöselvitysten avointen vastausten
mukaan kivi, tuoli, auton avain tai jauhesammutin.

Taulukko 8: Kohdehenkilön aseet ja niiden käyttö. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	Henki- löllä oli ase	Henkilö uh- kasi aseella poliisia	Henkilön aseen käyttö kohdistui po- liisiin	Henkilö uh- kasi aseella sivullisia	Henkilö aseenkäyttö kohdistui si- vullisiin
Teräase, mikä	16	4	1	2	2
Lyömäase, mikä	4	2	1	2	0
Muu am- puma-ase, mikä	1	0	0	0	0
Muu, mikä	4	3	1	1	0
Yhteensä	25	9	3	5	2

Poliisin voimankäyttöselvityksen mukaan OC -sumutin oli 40 %:ssa käyttötilanteissa mal-
liltaan juova ja 60 %:ssa kartio. OC-sumuttimen käytön tavoiteltu vaikutus saavutettiin lähes
kaikissa tapauksissa käyttämällä kaasua (92 %). Vain kahdessa tapauksessa (1 %) tavoiteltu

vaikutus saavutettiin varoittamalla. Vaikutusta ei puolestaan saavutettu 7 %:ssa tapauksista. Avoimissa vastauksissa on eritelty, miksi tavoiteltua vaikutusta ei saavutettu. Tämä johtui usein huonosta osumasta kohdehenkilöön, mikä taas johtui joko liian suuresta etäisyydestä tai siitä, että kohdehenkilö oli ehtinyt suojata kasvonsa. Avoimissa vastauksissa oli myös muutamia tapauksia, joissa kaasu ei vaikuttanut hyvästä osumasta huolimatta.

Yli puolet (57 %) OC -sumutinta käyttäneistä oli saanut ohjattua koulutusta sumuttimen tai kaasun käyttöön korkeintaan kuusi kuukautta ennen käyttöä (Taulukko 9). Vielä suurempi osa (71 %) vastaajista kertoi harjoitelleen OC -sumuttimen käyttöä itsenäisesti korkeintaan viimeisen kuuden kuukauden aikana (Taulukko 10). Voimankäyttöselvityksen mukaan ohjattuun voimankäyttökoulutukseen oli OC-sumuttimen käyttöä edeltävän vuoden aikana osallistunut 83 % vastaajista ja jopa 34 vastaajaa (17 %) kertoi, että edellisestä ohjatusta OC -sumuttimen harjoituskerrasta on yli vuosi aikaa. Kaikissa ohjatuissa voimankäytön koulutuksissa ei siis ole harjoiteltu OC -sumuttimen käyttöä.

Taulukko 10: Milloin viimeksi käyttäjä on saanut ohjattua koulutusta OC-sumuttimen käyttöön. Lähde Voimankäyttöselvitys

	N=205	Prosentti=100 %
Alle kuukausi	23	11,22 %
Alle kuusi kuukautta	94	45,85 %
Alle vuosi	54	26,34 %
Alle 2 vuotta	15	7,32 %
Alle 5 vuotta	15	7,32 %
Alle 10 vuotta sitten	4	1,95 %

Taulukko 10: Milloin viimeksi käyttäjä on itsenäisesti harjoitellut OC-sumuttimen käyttöä. Lähde: Voimankäyttöselvitys

	N=205	Prosentti=100 %
Alle kuukausi	74	36,1 %
Alle kuusi kuukautta	71	34,63 %
Alle vuosi	41	20 %
Alle 2 vuotta	8	3,9 %
Alle 5 vuotta	6	2,93 %
Alle 10 vuotta sitten	5	2,44 %

OC -sumuttimen käyttötilanteissa on voimankäyttöselvityksen mukaan jonkin verran käytetty myös muita voimakeinoja. Noin joka toinen kerta (51 %) OC -sumuttimen käytön lisäksi kohdehenkilöön oli käytetty myös käsirautoja. Lähes saman verran oli käytetty myös fyysistä voimankäyttöä (45 %). Muita voimankäyttövälineitä oli käytetty huomattavasti vähemmän OC -sumuttimen rinnalla: Teleskooppipatukkaa kahdeksan (8) kertaa, OC -heitettä ja etälamautinta kaksi (2) kertaa ja koiraa yhden (1) kerran.

OC -sumuttimen käytöstä syntyi voimankäyttöselvityksen mukaan vain harvoin henkilö- tai omaisuusvahinkoja. Ainoastaan 18 tapauksessa (9 %) vastaaja oli merkinnyt, että OC -sumuttimen käytöstä oli tullut joitain henkilö- tai omaisuusvahinkoja. Eniten syntyi lieviä henkilövahinkoja (13 tapausta), jotka eivät vaatineet sairaalahoitoa. Näistä kahdeksan (8) kohdistui kohdehenkilöön ja viisi (5) poliisimiehiin. Vain yhdessä tapauksessa raportoitiin vaikea henkilövahinko, joka kohdistui kohdehenkilöön. Erittäin vaikeita, eli henkeä uhkaavia vammoja ei oltu raportoitu. Yhdeksässä (9) tapauksessa OC -sumuttimen käyttötilanteesta oli seurannut esinevahinkoja siten, että seitsemässä tapauksessa esinevahingot olivat kohdehenkilöön kohdistuneita ja kahdessa tapauksessa poliisimiehiin kohdistuneita. Poliisi antoi voimankäyttöselvityksen mukaan ensiapua kohdehenkilölle 80 % tapauksissa, joissa käytettiin OC -sumutetta. Ensiapua ei siis annettu 20 % tapauksista. Poliisin antama ensiapu oli avointen vastausten perusteella lähes joka kerta kasvojen ja silmien huuhtelu vedellä.

Kohdehenkilö otettiin kiinni melkein aina OC -sumuttimen käytön jälkeen (94 %). Muita usein tehtyjä toimenpiteitä tilanteen jälkeen olivat rikosilmoituksen kirjaaminen (55 %), rangaistusvaatimuksen eli sakon antaminen (40 %) ja poliisilaitoksen poikkeamailmoituksen tekeminen (13 %).

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Aion tässä luvussa pohtia edellä esittämieni tilastojen tuloksia ja niihin johtaneita syitä. Vertailen myös näitä Suomen poliisin voimankäyttöselvityksen tilastojen tuloksia tämän opin- näytetyöni kolmannessa luvussa esittelemääni Tanskalaisen tutkimuksen tuloksiin Tanskan poliisin sumuttimen käyttötilanteista. Lopuksi pohdin vielä tämän oppinäytetyöni luotetta- vuutta.

7.1 OC-sumuttimen käytön alueelliset erot

Itä-Suomen poliisilaitoksessa työskentelevät poliisit käyttävät tilastojen mukaan OC -sumu- tinta kaikkein eniten Suomessa. Myös tarkasteltaessa kaikkia voimankäyttöselvityksiä sa- malta aikaväliltä, on Itä-Suomen poliisilaitos tässäkin kärjessä. Toisena näissä molemmissa tilastoissa on Oulun poliisilaitos. Sekä OC-sumuttimen käytössä, että kaikkien voimakeino- jen käytössä viimeistä sijaa poliisilaitoksista pitää Kaakkois-Suomen poliisilaitos ja Lapin poliisilaitos on toiseksi viimeisenä. (Ks. taulukot 1 ja 2.) Nämä tilastot yksinään eivät vält- tämättä kerro siitä, että voimankäytössä olisi alueellisia eroja. Siksi aionkin seuraavaksi ver- tailla voimankäyttöselvitysten määrää alueen hälytystehtävien määrään, mikä mielestäni an- taa huomattavasti paremman vertailupohjan.

Poliisin tulostietojärjestelmä (Polstat) julkaisee joka vuosi sekä koko suomen poliisin, että poliisilaitoskohtaiset tilastot, joista selviää mm. laitoksen alueella olleiden hälytystehtävien määrät. Koko maassa poliisilla oli hälytystehtäviä vuosina 2016 ja 2017 yhteensä yli kaksi miljoonaa (2103380) (Polstat 2018e). Itä-Suomen poliisilaitoksella oli hälytystehtäviä vuo- sina 2016 ja 2017 yhteensä 225269 (Polstat 2018a), mikä on n. 11 % koko maan hälytysteh- tävistä. Oulun poliisilaitoksella oli tuona aikana hälytystehtäviä yhteensä 177365 kappaletta (Polstat 2018d), mikä on n. 8 % koko maan hälytystehtävistä. Lapin poliisilaitoksella oli hälytystehtäviä noina vuosina yhteensä 77558 (Polstat 2018c), mikä on n. 4 % koko maan hälytystehtävistä ja Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella oli hälytystehtäviä 118910 kappala- letta (Polstat 2018b), mikä on n. 6 % koko maan hälytystehtävistä.

Kun näitä tilastoja vertaa vuosina 2016 ja 2017 OC -sumuttimen ja kaikkien muiden välineiden käytöstä tehtyihin voimankäyttöselvityksiin, voidaan huomata, että nuo voimankäyttöselvitysten määrät ovat suunnilleen samassa suhteessa hälytystehtävien määrään. Itä-Suomen poliisilaitoksen poliisimiehet olivat tehneet n. 18 % kaikista voimankäyttöselvityksistä ja n. 17 % OC-sumuttimen käytöstä tehdyistä voimankäyttöselvityksistä. Vaikka hälytystehtäviäkin oli Itä-Suomen poliisilaitoksella samana ajankohtana kaikkein eniten (11 %) (Polstat 2018a), oli niiden osuus hieman pienempi voimankäyttöselvityksiin verrattuna. Oulun poliisilaitoksen poliisimiehet tekivät n. 13 % kaikista voimankäyttöselvityksistä ja vastaavasti n. 16 % OC -sumuttimen käytöstä. Heidän osuutensa hälytystehtävistä oli puolestaan n. 8 % (Polstat 2018d). Lapin- ja Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisimiehet tekivät kaikkein vähiten voimankäyttöselvityksiä. Lapin poliisilaitoksen poliisimiehet tekivät voimankäyttöselvityksistä n. 5 % ja OC -sumuttimen käytöstä tehdyistä selvityksistä n. 3 %. Lapin poliisilaitoksella oli hälytystehtäviä n. 4 % kaikista hälytystehtävistä, mikä on kaikkein vähiten (Polstat 2018c). Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisimiehet tekivät voimankäyttöselvityksiä n.4 % ja OC -sumuttimen käytöistä tehdyistä selvityksistä n. 2 %. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella oli toiseksi vähiten hälytystehtäviä eli n. 6 % (Polstat 2018b).

Kaikkiaan voitaneen todeta, että voimankäyttöselvitysten määrä yleisesti, kuten myös sitten OC -sumuttimen käytöstä tehdyt voimankäyttöselvitykset ovat jonkinlaisessa suhteessa toisiinsa. Mitä enemmän poliisilaitoksen alueella on hälytystehtäviä, sitä enemmän poliisilaitoksen poliisimiehet tekevät voimankäyttöselvityksiä. Vaikka eroja alueittain on hieman, voimankäyttöselvityksiä siis tehdään melko samassa suhteessa hälytystehtäviin nähden. OC -sumuttimen käytössä alueittain on jonkin verran eroja. Nämä neljä vertailussa ollutta poliisilaitosta eli Itä-Suomen-, Oulun-, Lapin- ja Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisimiehet ovat voimankäyttöselvitysten perusteella käyttäneet OC -sumutinta kaikkiin voimankäyttöselvityksiin nähden siten, että vähiten OC -sumutinta on käyttänyt Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisimiehet (n.3 %) ja eniten sitä on käyttänyt Oulun poliisilaitoksen poliisimiehet (n.12 %).

7.2 Millaisilla tehtävillä OC-sumutinta käytetään

Yleisin tehtävälaji, jolloin Suomen poliisi käyttää OC -sumutinta on siis yksilön suojaan kohdistuva tehtävä (40 %). Toiseksi yleisin tehtävälaji oli hengen ja terveyden suojaan kohdistuva tehtävä (n.28 %), eli näiden kahden tehtävälajin mukaisilla tehtävillä poliisi on käyttänyt OC -sumutinta lähes 70 %:ssa tapauksista. (Ks. taulukko 3.) Tämä on sinänsä hyvin ymmärrettävää, sillä noissa em. tehtävälajeissa voimankäyttöä on ns. helpompi perustella ja se on myös lähtökohtaisesti ymmärrettävämpää. Lähtökohtaisesti olisi vaikea ymmärtää, miksi poliisimiehet käyttäisivät OC -sumutinta esim. perus- ja valvontatehtävissä enempää, kuin mitä tilastojen mukaan niissä käytetään. Poliisin tehtävien kiireellisyys on siis jaettu kolmeen osaan. A-kiireellisyysluokka on kaikkein kiireellisin, B-kiireellisyysluokka on toiseksi kiireellisin ja C-kiireellisyysluokka on kiireettömin. OC -sumutinta on käytetty lähes aina (yht. 93 %) A- tai B-kiireellisyysluokan tehtävillä, eli C-kiireellisyysluokan tehtävillä OC -sumutinta on käytetty vain 7 %:ssa tapauksissa. Yleensä juuri yksilön-, hengen tai terveyden suojaan kohdistuvat tehtävät tulevat poliiseille juuri A- tai B-kiireellisyysluokassa, joten sikäläkin on ymmärrettävää, että noiden kiireellisyysluokan tehtävillä poliisi käyttää eniten OC -sumutinta.

Poliisihan saa käyttää voimakeinoja Poliisilain 2. luvun 17 §:n mukaisesti virkatehtävää suorittaessaan vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi. Lisäksi tuossa pykälässä on poliisimiehelle annettu valtuus rikoslain 4. luvun 4 §:n mukaiseen hätävarjeluun virkavastuulla. Poliisimiehet ovat perustelleet OC -sumuttimen käyttöönsä kaikkein eniten juuri tämän poliisilain 2. luvun 17 §:n mukaan ja siitä eniten perusteluksi käytettiin vastarinnan murtamista ja kiinnioton toimittamista. Hätävarjelulla OC -sumuttimen käyttöä perusteltiin vain vähän. (Ks. taulukko 6.) Se kertoo mielestäni siitä, että poliisi OC -sumuttimen käyttö on lähtökohtaisesti hyvin perusteltua ja voimankäyttötilanteessa ohjat ovat nimenomaan poliisimiehen käsissä, kuten pitääkin.

7.3 Milloin ja missä OC-sumutinta käytetään

Kuten edellä luvussa 6.5 kerrottiin, käyttää poliisi OC -sumutinta kaikkein eniten ilta- ja yöaikaan. Kaikkiaan siis poliisi käyttää OC -sumutinta klo 18–06 välisenä aikana 76 %:ssa tapauksista. Tuohon aikaan poliisilla lienee myös eniten tehtäviä, ja muutoinkin tapahtumia

riittää esimerkiksi yöelämässä. Mielenkiintoinen tarkasteltava tilasto olisi ollut myös se, minä viikonpäivinä poliisi eniten käyttää OC -sumutinta, eli onko käytössä erityisiä piikkejä esimerkiksi viikonloppuisin. Kaikkein vähiten OC -sumuttimen käyttötilanteita oli tilastojen mukaan aamupäivällä eli klo 06–12 välisenä aikana, jolloin ns. normaalit ihmiset ovatkin joko töissä tai nukkumassa.

Poliisi käyttää voimankäyttötilastojen mukaan OC -sumutinta eniten kadulla tai muulla julkisella paikalla (35 %). Seuraavaksi eniten käyttötilanteita on yksityisasunnossa, kulkuvälineessä ja pihalla tai porttikäytävässä. Huomattavasti vähemmän käyttötilanteita on jossain yleisessä käytössä olevissa rakennuksissa, kuten ravintoloissa tai rappukäytävissä. (Ks. taulukko 4.) Tämä osoittaa myös mielestäni poliisimiesten hyvää harkintaa OC -sumuttimen käytön tarkoituksenmukaisuudesta ja vähimmän haitan periaatteesta. OC -sumuttimen käyttö vaikkapa juuri ravintoloissa olisi riski, sillä siellä on runsaasti myös sivullisia, jotka joutuisivat syyttä suotta sumuttimen vaikutuksen alaiseksi. Kadulla tai yksityisasunnossa on sivullisten kannalta riskittömämpää käyttää OC -sumutinta, sillä ainakin yksityisasunnoissa harvemmin sivullisia on ainakaan kovin paljoa. Kaduilla taas sivullisia saattaa olla enemmän, mutta ulkoilma on siinä mielessä turvallisempi sumuttimen käytölle, että sumu hajoaa nopeammin esimerkiksi tuulessa. Tämä täytyy olla myös OC -sumutinta käyttävän poliisimiehen mielessä, sillä sumun käytön on tapahduttava kenties pienemmältä etäisyydeltä mahdollisen tuulen vuoksi. Yksityisasunnossa OC -sumuttimen käyttö toki jättää asunnon huonekaluihin ja muihin tekstiileihin jälkensä ja se voi siksi haitata ja sotkea pitkäänkin.

7.4 Kohdehenkilöt ja heidän käyttäytymisensä voimankäyttötilanteissa

Kun poliisit käyttävät OC -sumutinta, on kohdehenkilöitä kaikkein todennäköisimmin (86 %) yksi henkilö. Tämä tulos on siinä mielessä ymmärrettävää, sillä mikäli OC -sumuttimella haluaa saada hyvän ja mahdollisimman tehokkaan vaikutuksen, täytyy se osua melko hyvin kohdehenkilöä kasvoihin. Mikäli kohdehenkilöitä on useita, on sumuttimella vaikeampi saada suoria vaikutuksia kaikkiin kohdehenkilöihin. Toki sumuttimen käyttö voi olla erittäinkin toimiva vaikkapa jonkun suuren väkijoukon hajottamisessa, sillä esimerkiksi kartion mallisella sumuttimella voidaan sumuttaa ns. sumuseinä, joka vähintäänkin pakottaa kohdehenkilöiden ottamaan hieman etäisyyttä. Suurin osa kohdehenkilöistä on myös miehiä. Kuten aiemmin totesin, tarkkoja lukuja on mahdoton esittää, koska osa vastaajista on vastannut tähän kysymykseen virheellisesti. Tilastojen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että miehiä

on kohdehenkilöistä n. 90 %:ssa tapauksista. Kun ajatellaan voimankäyttötilanteita ja sitä, että OC -sumuttimen käyttö perustuu yleensä vastarinnan murtamiseen tai kiinnioton toimitamiseen, voidaan ajatella, ettei OC -sumuttimen käyttö välttämättä ole niin helposti perusteltavissa naisia kohtaan. Perustelen tätä ajatusta sillä, että naiset ovat yleisesti fyysisesti hieman miehiä pienikokoisempia ja poliiseista suurin osa on juuri miehiä ja lisäksi poliisit toimivat lähes aina kahden henkilön partiona, jolloin heillä on siis heti ylivoima yhtä kohdehenkilöä vastaan. Kun poliisin on vielä käytettävä kaikkein lievintä voimakeinoa virkatehtävänsä suorittamiseksi, voivat poliisimiehet usein ratkaista tilanteen vaikkapa fyysisellä voimankäytöllä. Miehet lienevät muutoinkin olevan enemmän tekemisissä poliisin kanssa tällaisten asioiden tiimoilta. Toki asiaa ei voi suoraan näin yleistää, sillä ihmisissä voi olla suuriakin eroja sukupuolesta riippumatta.

Tarkasteltaessa kohdehenkilön käyttäytymistä tilanteissa, joissa poliisi on päätenyt käyttämään OC -sumutinta, voidaan voimankäyttöselvityksen tilastoista huomata, että kaikkein yleisimmin (n. 29 %) kohdehenkilö on vastustanut poliisia väkivaltaisesti. Muita yleisiä asioita, jotka johtivat OC -sumuttimen käyttöön, olivat kohdehenkilön fyysinen vastustaminen poliisin toimenpiteisiin, kieltäytyminen noudattamasta poliisin ohjeita ja poliisin uhkailu sanallisesti tai eleillä. (Ks. taulukko 7.) Vähemmistössä tässä taulukossa on ymmärrettävästi sellaiset kohdehenkilön tekemiset, kuin uhkailu teräaseella tai ampuma-aseella saatikka sitten niiden käyttäminen. Mikäli kohdehenkilö käyttää tai uhkailee terä- tai ampuma-aseella, on poliisin parempi ottaa käyttöönsä itsekin ampuma-ase, sillä poliisi pyrkii lähtökohtaisesti valitsemaan lähtökohtaisesti vahvemman voimakeinon käyttöönsä. Mikäli poliisi käyttää vaikkapa puukkomiestä vastaan OC -sumutinta ja saisi sumuttimella hyvän osumankin kohdehenkilöön, ei sumuttimen käyttö sinänsä pysäytä kohdehenkilöä, vaikka tämä sumutteesta sokaistuisikin. Jos kohdehenkilö taas uhkailee tai vastustaa poliisia pelkästään fyysisesti ilman mitään välinettä, on OC -sumuttimen käyttö poliisille siinä mielessä turvallista, ettei kohdehenkilö luultavimmin saa aiheutettua poliiseille ainakaan vakavia vammoja. Tämä siitäkin huolimatta, vaikkei OC -sumutin kohdehenkilöä pysäyttäisikään, vaan tämä jatkaisi vaikkapa hyökkäystään nyrkein poliiseja kohti.

OC -sumuttimen käyttötilanteissa kohdehenkilöllä oli kuitenkin 25 tapauksessa jokin väline tai ase mukanaan. Näistä tapauksista suurimmalla osalla kohdehenkilöistä (16 kpl) oli lisäksi jokin teräase ja useimmiten (9 kpl) kohdehenkilö myös uhaksi tai kohdisti teräaseen käytön johonkuhun. (Ks. taulukko 8.) Vaikka edellä mainitsin, että mikäli kohdehenkilöllä on jokin

teräase ja hän lisäksi yrittää käyttää tai uhkaa käyttää teräasetta jotain henkilöä kohti, ei OC -sumutin välttämättä ole kaikkein paras voimankäyttöväline nopeassa tilanteessa. Toisaalta jos tilanne sallii, voi toinen poliisi tällaisessa tilanteessa varautua ampuma-aseen käyttöön ja toinen voi yrittää käyttää OC -sumutinta, joka on selkeästi lievempi voimankäyttöväline. Jotain lyömäasetta vastaan OC -sumutin saattaa olla toimivakin väline, mikäli poliisilla on vain mahdollisuus ottaa käytön jälkeen välittömästi etäisyyttä kohdehenkilöön, eikä synny vaaraa sille, että kohdehenkilö pääsisi poliiseja huitaisemaan. OC -sumuttimen käyttö on kuitenkin tapahtuttava kohtuullisen läheltä, mikä saattaa poliisimiehet itsensäkin tällaisissa tapauksissa mahdollisesti vaaraan.

7.5 Millaiset poliisit käyttävät OC -sumutinta

OC -sumutinta käyttävä poliisimies on useimmiten vanhempi konstaapeli. Vanhempi konstaapelihan on nimitys ns. perus kenttäpoliisille, jotka hoitavat lähes kaikki hälytystehtävät, joilla siis näitä käyttötilanteita tulee poliiseille eteen. Yli puolella (57 %) OC -sumutinta käyttäneistä poliisimiehistä on voimankäyttötilastojen mukaan virkavuosia takanaan alle 10 -vuotta (ks. kaavio 1). Yleisin vastaus (18 kpl) virkavuosien määrään oli 9 -vuotta. Yli 15 virkavuoden OC -sumuttimen käyttäjiä oli verrattain vähän verrattuna juuri näihin alle 10 virkavuoden käyttäjiin. Näyttäisi siis siltä, että nuoremmat poliisimiehet käyttävät OC -sumutinta ahkerammin, kuin vanhemmat kollegat. Tällaista suoraa johtopäätöstä ei toki voida suoraan tästä vetää, vaan tulokseen vaikuttaa varmasti esimerkiksi poliisimiesten ja erityisesti kenttämiesten ikärakenne.

OC -sumuttimen käyttäjistä 79 vastaajaa kertoi, että heillä on jokin yksi tai useampi erityistehtävä. Vaihtoehtoina olivat voimankäytön kenttäkouluttaja, poliisikoiranohjaaja / koira-partiomies, Jouha tai Vati / Karhu. (Ks. taulukko 5.) Yleisin näistä valittu vaihtoehto oli juuri voimankäytön kenttäkouluttaja, jonka valitsi 43 vastaajaa. Kuitenkin käänteisesti voidaan todeta, että suurimmalla osalla OC -sumuttimen käyttäjistä ei ole mitään näistä erityiskoulutuksista, vaan he ovat ns. tavallisia poliisimiehiä. Kaikkein voimankäyttövälineitä kantavien poliisimiesten tulee saada joka vuosi kaksi kertaa voimankäytön koulutusta sisäministeriön asetuksen mukaisesti. Tätä koulutusta poliisimiesten tulisi saada myös kaikille voimankäyttövälineille. Tämä kaksi harjoituskertaa vuodessa on kyllä kaikkien välineiden ylläpitoharjoitteluksi melko vähän, joten poliisimiehillä on myös oma vastuu siitä, että väli-

neiden käyttö on hallinnassa, eikä harjoittelukertojen väli veny liian pitkäksi. Voimankäyttöselvitysten mukaan suurin osa OC -sumuttimen käyttäjistä (83 %) oli saanut ohjattua koulutusta alle vuosi enne OC -sumuttimen käyttötilannetta. Huolestuttavia tuloksia ovat etenkin nuo 19 vastaajaa (9 %), jotka olivat saaneet edellisen kerran ohjattua koulutusta OC -sumuttimen käyttöön alle 5 tai 10 vuotta sitten. Kun koulutusta pitäisi saada kahdesti vuodessa, ei tämä näytä toteutuvan jopa lähes joka kymmenellä poliisilla. Luulen, että kyse on tässä tapauksessa siitä, että voimankäytön koulutusta kyllä annetaan yleisesti vähintään tuon pakollisen kaksi kertaa vuodessa, mutta koulutuksen sisältö keskittyy muihin asioihin ja välineisiin, eikä OC -sumuttimen käyttöä vain erikseen harjoitella. Positiivisempi kuva taas tuli taulukosta 10, jossa kuvattiin poliisimiesten omaehtoista harjoittelua OC -sumuttimen käyttöön. Tuosta taulukosta voidaan huomata, että poliisimiehet ovat harjoitelleet OC -sumuttimen käyttöä itsenäisesti paremmin, vaikka ohjattua koulutusta sen käyttöön ei ole esimerkiksi viimeiseen viiteen vuoteen saatu.

Poliisilain 2. luvun 18 § velvoittaa poliisimiehiä varautumaan voimakeinojen käyttöön ja myös varoittamaan niistä mahdollisuuksien mukaan. Voimankäyttöselvitysten perusteella OC -sumutinta käyttäneistä poliisimiehistä 68 % oli varautunut voimakeinojen käyttöön jo ennen tehtävän alkamista. Varautuminen voi olla ns. henkistä varautumista, eli poliisimies voi käydä mahdolliset skenaariot päässään läpi ennen tehtävää, millaisiin tilanteisiin tehtävä voi johtaa. Toisaalta varautuminen voi olla jo astetta selkeämpää, eli poliisimies on voinut ottaa vaikkapa juuri OC -sumuttimen käteensä valmiiksi, mikäli hänellä on jonkinlaista ennakkotietoa tulevasta tehtävästä ja hän olettaa, että sumuttimen käyttö voisi tulla kyseeseen. OC -sumutinta käyttäneistä poliisimiehistä 52 % ei ollut varoittanut kohdehenkilöä voimakeinojen käytöstä lainkaan. Loput vastaajista olivat varoittaneet ainakin voimakeinojen käytöstä ja 20 % jopa juuri OC -sumuttimen käytöstä. Se ettei poliisimies varoita kohdehenkilöä juuri OC -sumuttimen käytöstä, voidaan perustella sillä, että kohdehenkilö voi näin varautua ja suojautua sumun käytöltä. Näin useat vastaajat olivat perustelleetkin sitä, etteivät he olleet voimakeinoista varoittaneet. Tuota perustelua ei taas mielestäni voi käyttää siihen, etteivät poliisimiehet varoita kohdehenkilöä yleisesti voimakeinojen käytöstä, sillä silloinhan kohdehenkilö ei tiedä, mitä välinettä poliisimies tarpeen tullen käyttäisi. Toki kaikki vastaajat eivät asiaa noin perustelleet, vaan joukossa oli runsaasti sellaisia vastauksia, joissa kerrottiin, ettei voimakeinoista oltu edes keretty varoittaa, koska tilanne oli tapahtunut niin nopeasti.

7.6 Oc -sumuttimen käytön tehokkuus

OC -sumuttimen käytöstä tehdyistä voimankäyttöselvityksistä lähes aina (92 %) tavoiteltu vaikutus saavutettiin sumutinta käyttämällä. Vain kahdessa tapauksessa tavoiteltu vaikutus saavutettiin varoittamalla ja 7 %:ssa tapauksista tavoiteltua vaikutusta ei saavutettu. Käytetty OC -sumutin oli 60 %:ssa tapauksista kartio-mallinen ja 40 %:ssa tapauksista juova-mallinen. OC -sumuttimen mallilla ei ollut merkittävä vaikutusta siihen, saavutettiinko tavoiteltu vaikutus vai ei. Avoimien vastausten perusteella syy siihen, ettei tavoiteltua vaikutusta saavutettu oli useimmiten liian suuri etäisyys tai huono osuma taikka se, että kohdehenkilö oli saanut suojattua kasvonsa juuri ennen sumun käyttöä. Kaiken kaikkiaan voidaan tämän otoksen perusteella kuitenkin todeta, että kun poliisit käyttävät OC -sumutinta, on se todella tehokas väline, koska tavoiteltu vaikutus saavutetaan lähes joka käyttökerralla.

7.7 Yhteenveto Suomen poliisin OC -sumuttimen käytöstä

Aion nyt koota yhteen näiden voimankäyttötilanteiden pohjalta kaikkein tyypillisimmän tilanteen, jossa Suomen poliisi käyttää OC -sumutinta. Tämä seuraava käyttötilanteen kuvaus perustuu siis vuosien 2016 ja 2017 voimankäyttötilastoihin OC -sumuttimen käytöstä ja nimenomaan noiden tilastojen yleisimmistä arvoista.

Suomalainen poliisimies, joka käyttää OC-sumutinta on yleensä virkanimikkeeltään vanhempi konstaapeli ja hänen virkansa sijoittuu Itä-Suomen poliisilaitokseen. Hänellä on takanaan 9 virkavuotta, eikä hänellä ole mitään erityiskoulutusta, kuten voimankäytön kenttäkouluttajan- tai Vati-koulutusta. Poliisimies on saanut ohjattua koulutusta OC -sumuttimen käyttöön viimeksi alle kuusi kuukautta sitten, mutta hän on harjoitellut sumuttimen käyttöä itsenäisesti alle kuukausi sitten. OC -sumuttimen käyttöön johtanut tehtävä tulee yleensä poliisipartiolle yöllä klo 24–06 välisenä aikana. Tehtävälle mentäessä poliisimies on varautunut voimankäyttöön ja mahdollisesti juuri OC -sumuttimen käyttöön. Tehtävälaji on yksilön suojaan kohdistuva tehtävä. OC -sumuttimen käyttötilanne tulee tehtävällä eteen todennäköisimmin kadulla tai muulla julkisella paikalla. OC -sumuttimen käytön kohdehenkilö on todennäköisimmin mieshenkilö ja hän on tilanteessa ainoa kohdehenkilö, johon OC -sumutinta käytetään ja hän on vastustanut poliisia väkivaltaisesti. Poliisi, joka käyttää OC -sumutinta ei todennäköisemmin varoita kohdehenkilöä voimankäytöstä, eikä ainakaan juuri OC -sumuttimen käytöstä. Syy sille, että poliisi on päätenyt käyttämään OC -sumutinta, on kohdehenkilön vastarinnan murtaminen. Poliisimiehen käyttämä OC -sumutin on kartio-

mallinen ja poliisi saavuttaa tavoitellun vaikutuksen juuri käyttämällä OC -sumutinta. Poliisi antaa tilanteen jälkeen kohdehenkilölle ensiapua, joka käytännössä yleensä tarkoittaa silmien huuhtelua vedellä. OC -sumuttimen käytön jälkeen tehtävä päättyy kohdehenkilön kiinniottoon.

7.8 Suomen ja Tanskan poliisien erot

Suomen ja Tanskan poliiseilla on samankaltainen lainsäädäntö, joka ohjaa voimankäyttöä. Molemmilla on käytössä ainakin suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate, jotka ohjaavat poliisimiehiä mm. voimankäyttövälineen valinnassa. Garly Andersenin ja Vedel Kessingin vuonna 2015 julkaistussa tutkimuksessa Tanskan poliisin sumuttimen käytöstä, on käytetty tilastoja vuosien 2008–2014 väliseltä ajalta. Tanskan poliisi on siis tilastoinut voimankäyttöään huomattavasti pidempään kuin Suomen poliisi. Aion seuraavaksi vertailla tuossa tutkimuksessa esitettyjä lukuja Tanskan poliisin sumuttimen käytöstä tässä opinnäytetyössäni aiemmin esittämiini vastaaviin kotimaisiin lukuihin. Olen avannut tuon tanskalaisen tutkimuksen tuloksia tarkemmin luvussa 3.2.

Tanskan poliisi käyttää sumutinta kaikkein eniten vastarinnan murtamiseksi (67 %), mikä on myös Suomen poliisin sumutteen käytön yleisin perustelu (79 %). Kohdehenkilön käyttäytyminenkin käyttötilanteissa on samankaltaista molemmissa maissa. Tanskassa kohdehenkilö oli väkivaltainen jopa 70 %:ssa tapauksista kun Suomessa vastaavanlainen luku siitä, kun kohdehenkilö vastustaa poliisia väkivaltaisesti tai poliisin toimenpiteitä fyysisesti on yhteensä 51 % tapauksista. Sumuttimen käytön jälkeiset tapahtumat ovat myös hyvin samankaltaisia molemmissa maissa. Tanskan poliisi oli tutkimuksen mukaan ottanut kohdehenkilön kiinni 73 %:ssa tapauksista, kun vastaava luku on Suomessa vielä suurempi eli 94 %. Molemmissa maissa poliisit myös lähes aina antavat ensiapua sumuttimen käytön kohdehenkilölle. Sekä tanskalainen että suomalainen poliisimies käyttää sumutinta kaikkein yleisimmin kadulla. Myös toiseksi yleisin käyttöpaikka oli sama, eli yksityisasunto. Myös sumuttimen käytön ajankohta on molemmissa maissa samanlainen, sillä kummassakin maissa poliisimiehet käyttävät sumutinta kaikkein eniten yöaikaan. Tilastoissa ilmoitetuissa ajankohdissa oli vain vähän eroavaisuuksia, kun Tanskassa kellonajat ovat 23–07 ja Suomessa 24–06.

Tanskan ja Suomen poliisin sumuttimen käyttötilanteet vaikuttavat olevan siis hyvinkin paljon samankaltaisia. Käyttöön johtaneet syyt eli kohdehenkilön käyttäytyminen on kuvattu

useimmin hyvin samankaltaisesti ja myös sumuttimen käytön yleisin paikka ja ajankohta ovat samoja. Jotain eroavaisuuksia maiden väliltä kuitenkin löytyi, sillä Tanskan poliisi varoittaa tutkimuksen mukaan kohdehenkilöä sumuttimen käytöstä jopa 76 %:ssa tapauksista, kun taas Suomen poliisi varoitti yleisesti voimakeinojen käytöstä 41 %:ssa tapauksista ja juuri sumuttimen käytöstä vain 20 %:ssa tapauksista. Tämä ero saattaa johtua siitäkin, että tuossa tanskalaisessa tutkimuksessa varoitusten määrä oli laskettu satunnaisesti valituista vain 161 raportista, mikä voi nostaa tätä prosenttilukua hieman todellisesta. Toisaalta taas Suomen vastaava varoittamisprosentti on yllättävänkin alhainen ja Suomen poliisiin tulisi pystyä samoihin lukuihin Tanskan poliisin kanssa varoittamisen suhteen.

Tanskan poliisi ei ole kerännyt tilastojaan sumuttimen käytöstä täysin samoja asioita tarkastelemalla, kuin Suomen poliisin voimankäyttöselvitys tekee. Suomen poliisin voimankäyttöselvitys vaikuttaisi tanskalaiseen vastaavaan verrattuna kysyvän hieman tarkemmin varsinkin sumutinta käyttäneestä poliisimiehestä, kuten tämän koulutuksesta ja virkaiästä. Näitä asioita ei siis pystytä tässä vertailemaan. Tanskassa sumuttimen käytöstä on kerätty tilastoja aina vuodesta 2008 lähtien, jolloin sumutin otettiin siellä myös poliisin käyttöön. Vastaavasti Suomessa ei ole yhtä tarkkoja tilastoja siltä ajalta, kun Suomen poliisi on sumuttimet 1990-luvun lopulla ottanut käyttöönsä. Mielenkiintoinen havainto Tanskan poliisissa on se, että sumuttimen käyttöönotto ei näyttäisi olleen vähentänyt muiden voimankäyttövälineiden käyttöä, vaan se on tullut ikään kuin vain lisänä muiden välineiden rinnalle. Tanskassa ei kuitenkaan tilastoida fyysistä voimankäyttöä samalla tavalla kuin Suomessa, joten emme tiedä, onko sumutin vähentänyt tulonsa myötä fyysisen voiman käyttöä. Suomessa olisi erittäin mielenkiintoista taas tutkia, onko etälamauttimen käyttöönotto päinvastoin vähentänyt juuri sumuttimen käyttöä Suomen poliisissa. Myöskään tuolta etälamauttimen käyttöönottoajalta ei ole vielä kerätty näin tarkkoja voimankäyttötilastoja, joten selkeää kuvaa siitäkään emme saa.

7.9 Tutkimuksen luotettavuus

Kuten jo edellä mainitsin, en ole itse vaikuttanut käyttämäni aineiston, eli voimankäyttöselvityksen keräämiseen. Voimankäyttöselvitys on valtakunnallisesti poliisihallinnossa käytössä oleva järjestelmä, jolla pyritään keräämään tietoa poliisin voimankäyttötilanteista. Voimankäyttöselvitys on ollut käytössä vasta vuodesta 2016 lähtien, joten etenkin sen ensimmäisen vuoden tulokset eivät välttämättä kerro täysin oikeaa kuvaa niistä määristä, kuinka

paljon poliisi käyttää voimakeinoja. Uusi järjestelmä ei välttämättä ole kaikille täysin tuttu, eikä sitä siksi välttämättä ole vielä omaksuttu täytettäväksi jokaisen voimankäyttötilanteen jälkeen. Emme siis voi varmuudella sanoa, kuinka suuri osa voimankäyttötilanteista on todellisuudessa rekisteröity voimankäyttöselvityksiin.

Voimankäyttöselvityksen tulokset voivat myös osittain olla hieman vääristyneitä johtuen siitä, että voimankäyttöselvitys antaa joissain kysymyksissä vastaajalle tulkinnanvaraakaan siitä, mitä kysymyksessä todellisuudessa haetaan. Osa kysymyksistä oli myös vastattu osin jopa virheellisesti. Esimerkiksi voimankäyttöselvityksen kysymys siitä, kuinka monta henkilöä oli paikalla ja kuinka monta kohdehenkilöä OC -sumuttimen käyttötilanteissa oli. Tämän jälkeen kysyttiin kuinka monta kohdehenkilöistä oli miehiä tai naisia, mutta osa vastaajista on vastannut, kuinka monta kaikista paikalla olleista henkilöistä on miehiä tai naisia. Vastaavia kysymyksiä ei kuitenkaan juuri muita ole, joten se ei voimankäyttöselvityksen kokonaisluotettavuuteen juuri vaikuta.

LÄHTEET

Garly Andersen, Lisbeth – Vedel Kessing, Peter 2015: Brug af peberspray i Dansk politi. Kööpenhamina, Tanskan ihmisoikeusinstituutti. Luettavissa:

https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/peberspray_politi_2015.pdf. Luettu 31.1.2018.

Hack, Tapani 2007: Poliisin voimakeinojen käytön rajat. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Tutkielma.

Heikkilä, Tarja 2014: Tilastollinen tutkimus. Helsinki, Edita.

Helminen, Klaus – Kuusimäki, Matti – Rantaeskola, Satu 2012: Poliisilaki. Helsinki, Talentum.

Polstat 2018a: Itä-Suomen poliisilaitoksen tilastot, Luettavissa:

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-wwwstructure/67601_Ita-Suomi_vuosi_2017.pdf?5e5e0d02bc67d588

Luettu 12.2.2018

Polstat 2018b: Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen tilastot. Luettavissa:

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-wwwstructure/67647_Kaakkois-Suomen_poliisilaitos_tammi-joulukuu_2017.pdf?f847ed62c067d588

Luettu 12.2.2018

Polstat 2018c: Lapin poliisilaitoksen tilastot. Luettavissa:

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-wwwstructure/67719_Mediatilasto_LAPPI_2017.pdf?accdfe78be67d588

Luettu 12.2.2018

Polstat 2018d: Oulun poliisilaitoksen tilastot. Luettavissa:

[https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-
wwwstructure/67688_Mediatilastot_Oulun_pl_2017.pdf?6cab4898bc67d588](https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-
wwwstructure/67688_Mediatilastot_Oulun_pl_2017.pdf?6cab4898bc67d588)

Luettu 12.2.2018.

Polstat 2018e: Poliisin tilastot koko maa. Luettavissa:

[https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-
wwwstructure/67634_Poliisin_tilastot_1.1.-31.12.2017.pdf?7609d70bb767d588](https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-
wwwstructure/67634_Poliisin_tilastot_1.1.-31.12.2017.pdf?7609d70bb767d588)

Luettu 12.2.2018

Rikander, Henri 2016: Voimankäyttöselvityksen loppuraportti. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti 2013: Rikosoikeuden yleinen osa – vastuuoppi. Helsinki, Talentum.

Terenius, Marko 2013: Poliisin voimankäyttö – Rikosoikeudellinen tutkimus sallitun voimankäytön rajoista. Helsinki, Suomalainen lakimiesyhdistys.

Tervämäki, Kirsi 2005: Varusteita, välineitä ja kulkuneuvoja poliisille. Jyväskylä Gummerus Kirjapaino Oy.

Valli, Raine 2015: Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä PS-kustannus.